№. 77. СУББОТА 13 Іюля. / 13 Lipca. SOBOTA №. 77.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ KURYER WILEŃSKI

ВЫХОДИТЪ по Вторникамъ, Четвергамъ и Субботамъ.

Przedpłata: Roczna: W Wilnie . rs. 10; Z przesyłką — 12. Półroczna: W Wilnie . — 5; Z przesyłką. — 6.
Kwartalna: W Wilnie . — 3; Z przesyłką. — 3 k. 50; Miesięczna . — 1. Za wiersz ze 40 liter ogłoszenia płaci się k. sr. 17.

WYCHODZI we Wtorki, Czwartki i Soboty.

Rok 1863.

Часть Оффиціальная.

ВИЛЬНО, 11 іюля.

Сегодня въ 12 часовъ утра г. главный начальникъ края прощался съ возвращающимся въ С. Петербургъ Л. Г. Финляндскимъ полкомъ, дѣятельность котораго будетъ на долго памятна въ исторіи умиротворенія настоящаго возстанія. Рѣшительныя и необыкновенно важныя по послѣдствіямъ дѣла Финляндцевъ 10 марта, 18 апрѣля, въ особенности 26 и 27 апрѣля при разбитіи и совершенномъ уничтоженіи шаекъ Сѣраковскаго и Колышки, сдѣлали имя Финляндцевъ и ихъ лихаго полковаго командира Ивана Степановича Ганецкаго грознымъ для мятежниковъ и истинно дорогимъ для всѣхъ любящихъ отечество и славу роднаго оружія.

Въ 11½ часовъ утра полкъ, подъ звуки живаго и веселаго марша, бодро вступилъ на дворцовую площадь и построился вокругъ аналоя, на которомъ, рядомъ съ крестомъ и евангеліемъ, были положены 61 георгіевскихъ крестовъ для отличившихся.

Въ 12 часовъ генералъ Муравьевъ обошелъ ряды полка и въ самыхъ задушевныхъ словахъ благодарилъ молодцевъ Финляндцевъ за ихъ честную службу, рѣшительность и неутомимость, положившихъ начало потушенію возстанія. Послѣ молебствія были вызваны къ знаменамъ кавалеры, полкъ отдалъ честь и при громѣ барабановъ началась раздача орденовъ. Генералъ Муравьевъ вручалъ крестъ каждому кавалеру и при этомъ каждому говорилъ нѣсколько словъ, поощрая на новые подвиги. Особенное вниманіе обратилъ онъ на стрѣлковаго унтеръ-офицера Хопту, который при Гудишкахъ одинъ уложилъ мѣткими выстрѣлами 20 повстанцевъ и ссадилъ съ сѣдла измѣнника Сѣраковскаго. Унтеръ офицеръ Хопта вышелъ изъ стрелковой школы въ первомъ разрядѣ. Подъ Гудишками товарищи заряжали ему ружья и указывали въ кого цѣлить.

Послѣ раздачи крестовъ раздалось громкое „ура" кавалерамъ, храброму полку и его командиру И. С. Ганецкому, на что полкъ отвѣтилъ дружнымъ „ура" генералу Муравьеву.

Затѣмъ полкъ прошелъ церемоніяльнымъ маршемъ. Бодрая, смѣлая, рѣшительная походка молодцевъ солдатъ напоминала, что это прямые потомки и послѣдователи тѣхъ чудо-богатырей, о которыхъ великій Суворовъ въ Италіи сказалъ: —„Ихъ маршъ—побѣда."

С. Петербургъ, 10-го іюля.

— Въ англійскихъ газетахъ, отъ 11 іюля опубликована депеша лорда Росселя о польскихъ дѣлахъ, къ великобританскому посланнику въ С. Петербургѣ, которая сообщена была нижней палатѣ 10 іюля. Вотъ этотъ документъ:

Депеша графа Росселя къ лорду Непиру.

Министерство иностранныхъ дѣлъ, 17 іюня 1863 г.

Милордъ,—правительство королевы разсмотрѣло съ глубочайшимъ вниманіемъ депешу князя Горчакова отъ 26 апрѣля, которая была передана мнѣ 2 мая барономъ Брунновымъ.

Правительство королевы, не меньше князя Горчакова, желаетъ не вовлекаться въ безплодныя пренія. По этой причинѣ, я оставлю въ сторонѣ всѣ возраженія относительно моей предшествующей депеши; въ настоящемъ сообщеніи, я не буду опредѣлять точнаго смысла статей вѣнскаго трактата, касающихся Польши, точно также не стану доказывать, какъ того, повидимому, ожидаетъ отъ меня князь Горчаковъ, что хорошее правительство можетъ существовать только въ одной формѣ. Еще меньше я расположенъ оспаривать благодушныя намѣренія просвѣщеннаго ИМПЕРАТОРА, который въ теченіе короткаго времени совершилъ такія изумительныя перемѣны въ общественномъ бытѣ своихъ русскихъ подданныхъ.

Правительство королевы желаетъ отыскать, вмѣстѣ съ Русскимъ ИМПЕРАТОРОМЪ, практическое рѣшеніе трудной и чрезвычайно важной задачи.

Баронъ Брунновъ, передавая мнѣ депешу князя Горчакова, сказалъ: „ИМПЕРАТОРСКІЙ кабинетъ согласенъ приступить къ обмѣну идей на основаніи и въ предѣлахъ трактатовъ 1815 года."

Такимъ образомъ правительство королевы приглашается Русскимъ правительствомъ къ обмѣну идей на основаніи трактатовъ 1815 года, въ видахъ умиренія и прочнаго успокоенія Польши.

Прежде чѣмъ предъявить опредѣленныя предложенія, необходимо указать, что существуютъ два главныхъ принципа, на которыхъ, по мнѣнію правительства королевы, должно покоиться въ будущемъ всякое правительство Польши. Первый изъ нихъ, это установленіе довѣренности къ правительству со стороны управляемыхъ.

Первоначальныя намѣренія Императора Александра I засвидѣтельствованы лордомъ Кэстльри, который, въ продолжительной бесѣдѣ, слышалъ изъ собственныхъ устъ Императора замышленный имъ планъ.

Лордъ Кэстльри слѣдующимъ образомъ передаетъ планъ Императора: „сохранить все Варшавское герцогство, за исключеніемъ небольшой части къ западу отъ Калиша, которую онъ полагалъ предоставить Пруссіи; изъ остальнаго, вмѣстѣ съ польскими провинціями, подвергнувшимися въ прежнее время раздѣлу, составить королевство, подъ владычествомъ Россіи съ національною администраціею, соотвѣтствующею желаніямъ народа."

Вся сила этого плана заключается въ послѣднихъ словахъ.

Сосредоточена ли власть въ рукахъ одного, какъ то было въ старой французской монархіи, или же предоставлена избранному совѣту аристократіи, какъ въ республикѣ венеціанской, или, наконецъ, раздѣляется между государемъ, палатою пэровъ и представительнымъ собраніемъ какъ въ Англіи,—во всякомъ случаѣ достоинство и крѣпость этой власти заключается въ томъ, чтобы „національная администрація соотвѣтствовала желаніямъ народа."

Императоръ АЛЕКСАНДРЪ II, говоря о дарованныхъ имъ учрежденіяхъ, сказалъ: „что касается будущаго, то оно существенно зависитъ отъ той довѣренности, съ которою эти учрежденія будутъ приняты въ Царствѣ Польскомъ."

Администраціи, въ томъ видѣ, какъ она была задумана Александромъ I; довѣренности, которой ожидалъ АЛЕКСАНДРЪ II,—къ несчастію, не существуетъ въ Польшѣ.

Другой принципъ порядка и прочности заключается въ господствѣ закона надъ произволомъ. Тамъ, гдѣ существуетъ такое господство, подданные или граждане спокойно пользуются своей собственностью или занимаются промыслами, и безопасность, которая чувствуетса ими, какъ частными лицами, отражается въ свою очередь на правительствѣ, которому они подчиняются.

Мѣстныя возмущенія, тайные заговоры и вмѣшательства чужеземныхъ космополитовъ, не будутъ потрясать крѣпкое зданіе такого правительства.

Этого элемента прочности равнымъ образомъ не существуетъ въ Польшѣ. Свобода вѣры, гарантированная торжественными декларaціями Императрицы Екатерины, политическая свобода, дарованная обдуманною хартіею Императора Александра I, точно также были упразднены послѣдующими правительствами и только частью возстановлены нынѣшнимъ ИМПЕРАТОРОМЪ.

Не легко возвратить утраченное довѣріе и водворить миръ, повсемѣстно теперь нарушенный.

Правительство королевы обвинило бы себя въ большой самоувѣренности, если бы выразило убѣжденіе, что неопредѣленныя заявленія добрыхъ намѣреній или даже изданіе нѣсколькихъ мудрыхъ законовъ способны произвести такое впечатлѣніе на умы поляковъ, чтобы склонить ихъ къ повиновенію и возстановить тишину.

Въ настоящихъ обстоятельствахъ, правительство королевы полагаетъ, что основою замиренія должны быть приняты не менѣе, какъ слѣдующія мѣры:

1. Полная и общая амнистія.

2. Національное правительство, съ правами, подобными тѣмъ, которыя были опредѣлены хартіею 15 (27) ноября 1815 года.

3. Общественныя должности должны быть замѣщаемы поляками, такъ чтобъ образовалась отдѣльная національная администрація, пользующаяся довѣріемъ страны.

4. Полная и безусловная свобода совѣсти; отмѣна ограниченій, стѣсняющихъ католическое вѣроисповѣданіе.

5. Польскій языкъ признается въ Царствѣ оффиціяльнымъ языкомъ, и въ этомъ качествѣ употребляется въ судебныхъ дѣлахъ и въ учебныхъ заведеніяхъ.

6. Установленіе правильной и законной системы рекрутскаго набора.

Эти шесть пунктовъ должны послужить указаніемъ мѣръ, которыя должны быть приняты, послѣ зрѣлаго и спокойнаго обсужденія.

Но затруднительно, даже почти невозможно, вызвать требуемыя довѣренность и спокойствіе, въ то время, какъ страсти людей ожесточаются съ каждымъ днемъ, ихъ ненавистъ дѣлается сильнѣе, ихъ рѣшимость побѣдить или погибнуть— тверже и непоколебимѣе.

Ваше превосходительство отправили ко мнѣ выписку изъ Journal de St.-Petersbourg отъ 7 (19) мая. Въ замѣнъ того, я могъ бы послать вашему превосходительству выписки изъ лондонскихъ газетъ, съ изложеніемъ жестокостей, не менѣе ужасныхъ, которыя совершаются по волѣ русскихъ властей.

Правительство королевы не можетъ входить въ разборъ дѣйствительныхъ фактовъ отъ преувеличеній враждебной партіи.

Многія обвиненія съ той и другой стороны, по всему вѣроятію, неосновательны, но другія, конечно, справедливы. Какъ же, въ такомъ случаѣ, мы можемъ питать надежду на благопріятный исходъ переговоровъ между сторонами, озлобленными въ такой степени?

Въ обыкновенной войнѣ, успѣхи флота и арміи, сражающихся мужественно, но безъ ненависти, могутъ взвѣшиваться на переговорахъ, совершающихся посреди враждебныхъ дѣйствій. Уступка какого нибудь острова, большее или меньшее расширеніе границы,— могутъ выражать собою значеніе послѣдней побѣды или завоеванія. Но тамъ, гдѣ цѣль—достигнуть гражданскаго мира и побудить жителей оставаться подъ властію тѣхъ, противъ которыхъ они борятся съ озлобленіемъ и отчаяніемъ,— дѣло представляется въ иномъ видѣ. Поэтому, прежде всего, по мнѣнію правительства королевы, должно послѣдовать прекращеніе военныхъ дѣйствій. Это можетъ быть сдѣлано во имя человѣчности, посредствомъ манифеста русскаго ИМПЕРАТОРА, безъ всякаго нарушенія его достоинства. Само собой разумѣется, что поляки имѣли бы право воспользоваться преимуществами подобнаго акта только тогда, когда сами воздержались бы отъ всякихъ враждебныхъ дѣйствій во время перемирія.

Когда такимъ образомъ спокойствіе будетъ временно возстановлено, вслѣдъ затѣмъ, надлежитъ обратиться за совѣтомъ державъ, подписавшихъ вѣнскіе трактаты.

Część Urzędowa.

WILNO, 11 lipca.

Dzisiaj o godzinie 12 z rana p. główny naczelnik kraju żegnał wracający do Petersburga L. G. Finlandzki pułk, którego działalność na długo zostanie w historji uśmierzenia obecnego powstania. Stanowcze i nadzwyczajnie ważne co do skutków rozprawy Finlandców 10 marca, 18 kwietnia, a szczególniéj 26 i 27 kwietnia przy rozbiciu i zupełném zniszczeniu band Sierakowskiego i Kołyszki, uczyniły imię Finlandców i ich dzielnego pułkowego dowódcy Jana syna Stefana Ganeckiego strasznem dla powstańców i istotnie nieocenionem dla wszystkich miłujących ojczyznę i sławę rodzinnego oręża.

O 11½ godzinie z rana pułk przy odgłosie żywego i wesołego marszu, rzeźko weszedł na plac dworcowy i uszykował się wokoło ołtarza, na którym obok krzyża i ewangelji były położone 61 krzyżów ś. Jerzego dla odznaczających się.

O 12 godzinie jenerał Murawjew obszedł szeregi pułku i w najserdeczniejszych wyrazach dziękował zuchom Finlandcom za ich poczciwą służbę, stanowczość i niezmordowanie, które założyły początek uśmierzenia powstania. Po nabożeństwie wywołani byli pod chorągwie kawalerowie, pułk oddał honory i przy odgłosie bębnów rozpoczęło się rozdawanie orderów. Jenerał Murawjew doręczył krzyż każdemu kawalerowi i przy tém do każdego z nich przemówił słów kilka, zachęcając do nowych czynów. Szczególną uwagę zwrócił on na strzeleckiego podoficera Choptę, który przy Gudziszkach sam jeden położył celnemi strzałami 20 powstańców i zrzucił z siodła zdrajcę Sierakowskiego. Podoficer Chopta wyszedł ze szkoły strzeleckiéj pierwszym. Pod Gudziszkami towarzysze nabijali jemu karabiny i wskazywali do kogo ma mierzyć.

Po rozdaniu krzyżów ozwało się głośne: „u r a," dla kawalerów, dla walecznego pułku i jego dowódcy J. S. Ganeckiego, na jakowe pułk odpowiedział wspólném „ura" dla jenerała Murawjewa.

Następnie pułk przeszedł ceremonjalnym marszem. *Rzeźki, śmiały, stanowczy chód zuchów żołnierzy przypomniał, iż to są prawdziwi potomkowie i następcy tych dziwo-bohatérów, o których wielki Suworów powiedział we Włoszech:— „ich marsz— zwycięztwo."*

St.-Petersburg, 10-go lipca.

— W dziennikach angielskich z d. 11 lipca ogłoszono depeszę lorda Russell w sprawie polskiéj, wysłaną do posła Wielkiéj Brytanji w Petersburgu, a kommunikowaną w izbie niższéj dnia 10 lipca. Oto jest ów dokument:

Depesza hrabiego Russell do lorda Napiera:

Ministerjum spraw zagranicznych, 17 czerwca 1863 r.

Milordzie, rząd królowéj z jak największą uwagą zgłębił doręczoną mi d. 2-go maja przez barona Brunnowa, depeszę księcia Gorczakowa z d. 26 kwietnia.

Rząd królowéj niemniéj od księcia Gorczakowa pragnie się nie wdawać w bezowocne rozprawy. Z tego powodu usuwam na stronę wszelkie zarzuty ściągające się do mojéj poprzedniéj depeszy; nie będę w obecnéj kommunikacji określać ścisłego znaczenia tyczących się Polski artykułów traktatu wiedeńskiego, a zarazem nie będę dowodzić, jak tego zdaje się po mnie oczekiwać książę Gorczakow, że dobry rząd tylko pod jedną formą istnieć może. Daleko mniéj jeszcze usposobionym się czuję do zaprzeczania szlachetnych zamiarów w oświeconym CESARZU, który przez krótki czasu przeciąg dokonał tak zadziwiających zmian w życiu społeczném swoich rossyjskich poddanych.

Rząd królowéj, pospołu z CESARZEM rossyjskim pragnie wynaleźć praktyczne rozwiązanie trudnego, a nader ważnego zagadnienia.

Baron Brunnow, doręczając mi depeszę księcia Gorczakowa, powiedział: „Gabinet CESARSKI zgadza się przystąpić do wymiany pomysłów na podstawie i w granicach traktatów roku 1815."

W ten sposób rząd królowéj wzywa się przez rząd rossyjski do porozumienia się na podstawie traktatów 1815 roku, ażeby sprowadzić do Polski pokój i trwałą spokojność.

Nim się wytoczą ściśle określone propozycje, rzeczą jest niezbędną zwrócić uwagę na to, iż są dwie główne zasady, na których podług zdania rządu królowéj, powinien spoczywać wszelki rząd Polski w przyszłości. Pierwszą z nich jest pozyskanie ufności do rządu ze strony rządzonych.

Pierwiastkowe zamiary Cesarza Aleksandra I, zaświadczone są przez lorda Castlereagh, który w długiéj rozmowie słyszał z własnych ust Cesarza o zamierzanych przezeń planach.

Lord Castlereagh przedstawia plan Cesarza w sposób następujący: „Utrzymać całe Księstwo Warszawskie, z wyjątkiem niewielkiéj części na zachód od Kalisza, którą zamierzał ustąpić Prusom; z reszty, pospołu z prowincjami polskiemi, które dawniejszemi czasy uległy podziałowi, utworzyć królestwo pod panowaniem Rossji, z administracją narodową, odpowiadającą życzeniom narodu."

Cała potęga tego planu zawiera się w ostatnich wyrazach.

Czy władza jest ześrodkowana w rękach jednéj osoby, jak to było w staréj monarchji francuzkiéj, czy oddana wybranéj z pośrodka arystokracji radzie, jak w rzeczypospolitéj weneckiéj, czy też nareszcie rozdzielona pomiędzy monarchę, izbę panów i zgromadzenie reprezentantów, jak w Anglji,— w każdym razie dostojność i moc téj władzy polega na tém, ażeby „administracja narodowa była odpowiednią życzeniom narodu."

Cesarz ALEKSANDER II, odzywając się o nadanych przez się instytucjach, powiedział: „Co się do przyszłości ściąga, ta istotnie zależy od ufności, z jaką obecne instytucje będą przyjęte w Królestwie Polskiém."

Administracji w takim kształcie, jak była zamierzaną przez Aleksandra I, ufności, któréj oczekiwał ALEKSANDER II, na nieszczęście niema w Polsce.

Druga zasada porządku i trwałości jest zawartą w panowaniu prawa nad dowolnością. Gdzie jest takie panowanie, tam poddani albo obywatele spokojnie używają swéj własności lub się trudnią przemysłem, a bezpieczeństwo, którego doświadczają jako osoby prywatne, swoją koleją odbija się na rządzie, któremu są podlegli.

Zaburzenia miejscowe, spiski tajemne i wmieszywanie się kosmopolitów zagranicznych niebędą wstrząsać mocną budową takiego rządu.

Tego pierwiastku trwałości również niema w Polsce. Wolność wyznań, gwarantowana uroczystemi deklaracjami Cesarzowéj Katarzyny, swoboda polityczna, nadana dojrzale obmyślaną kartą Cesarza Aleksandra I, były również usunięte przez następne rządy i tylko cząstkowo przywrócił je CESARZ teraźniejszy.

Niełatwo jest odzyskać ufność straconą i przywrócić pokój powszechnie teraz naruszony.

Rząd królowéj poczytałby siebie za winnego wielkiéj zarozumiałości, gdyby wypowiedział przekonanie, że nieoznaczone objawy dobrych zamiarów lub nawet ogłoszenie pewnéj liczby mądrych ustanowień, zdoła sprawić takie wrażenie na umysłach Polaków, iż skłoni ich do uległości i spokojność przywróci.

W dzisiejszych okolicznościach, rząd królowéj mniema, iż za zasadę uspokojenia przyjąć należy nie mniéj jak następujące środki:

1. Zupełna i powszechna amnestja.

2. Reprezentacja narodowa z prawami podobnemi do tych, jakie były zawarowane kartą 15 (27) listopada 1815 roku.

3. Na urzędy publiczne powinni być powoływani Polacy, tak, ażeby uformowała się osóbna administracja narodowa, posiadająca ufność kraju.

4. Zupełna i bezwarunkowa wolność sumienia; usunięcie ograniczeń ścieśniających wyznanie katolickie.

5. Język polski uznaje się w Królestwie za język urzędowy i w tym charakterze używa się do spraw sądowych i w naukowych zakładach.

6. Ustanowienie prawidłowego i prawnego systematu poboru rekruta.

Te sześć punktów powinny być wskazówką środków, jakich użyć należy po dojrzałém i spokojném roztrząśnięciu.

Ale trudno, a nawet prawie niepodobna, otrzymać żądaną ufność i spokojność w takim czasie, kiedy namiętności ludzkie z każdym dniem rozpalają się coraz bardziéj, nienawiść staje się gwałtowniejszą, gotowość zwyciężyć lub zginąć—mocniejszą i bardziéj niewzruszoną.

Wasza ekscellencja przesłałeś mi wyjątek z „Journal de St.-Petersbourg" z d. 7 (19) maja. Ze swéj strony mógłbym waszéj ekscellencji przesłać wyjątki z dzienników londyńskich, gdzie opisują się okrucieństwa niemniéj okropne, dziejące się za wolą władz rossyjskich.

Rząd królowéj niemoże zapuszczać się w wybieranie faktów rzeczywistych z pomiędzy przesadnych głosów partji nieprzyjaznéj.

Wiele obwinień z jednéj i drugiéj strony, według wszelkiego prawdopodobieństwa, niema podstawy; lecz inne są bez wątpienia prawdziwe. Jakże w tym razie możemy łudzić się nadzieją pomyślnego wypadku rokowań pomiędzy stronami, które do takiego stopnia są rozjątrzone?

W zwyczajnych wojnach, powodzenia floty i armji, potykającéj się mężnie, ale bez nienawiści, mogą być oceniane w rokowaniach, toczonych podczas działań nieprzyjaźnych. Ustępstwo jakiejkolwiek wyspy, mniejsze lub większe rozszerzenie granicy, może być wyrazem znaczenia ostatecznego zwycięztwa lub zawojowania. Lecz tam, gdzie celem jest osięgnięcie pokoju społecznego i skłonienie mieszkańców do pozostania pod władzą tych, przeciwko którym działają z zaciętością i rozpaczą, rzecz przedstawia się w inném świetle. Dla tego przedewszystkiém, według zdania rządu królowéj, powinno nastąpić przerwanie kroków wojennych. Uczynić to można w imię ludzkości, drogą manifestu CESARZA rossyjskiego, bez żadnéj ujmy dla jego dostojności. Rozumie się samo przez się, że Polacy tylko wówczas mieliby prawo skorzystać z dogodności podobnego aktu, gdyby sami podczas zawieszenia broni powstrzymali się od wszelkich działań nieprzyjaźnych.

Gdy w ten sposób tymczasowo spokojność będzie przywróconą, wnet po tém należy się udać po radę do państw, które traktaty wiedeńskie podpisały. Należy

Нужно спросить мнѣніе Пруссіи, Испаніи, Швеціи и Португаліи, о томъ, какими средствами было бы всего лучше привести въ дѣйствіе трактаты, въ которыхъ онѣ участвовали.

Слѣдовательно, то, что предлагаетъ правительство королевы, заключается въ слѣдующихъ трехъ предложеніяхъ:

1) Принятіе шести пунктовъ, исчисленныхъ какъ базисъ переговоровъ.

2) Временное прекращеніе военныхъ дѣйствій, объявленное манифестомъ русскаго **ИМПЕРАТОРА**.

3) Конференція восьми державъ, подписавшихъ вѣнскіе трактаты.

Ваше превосходительство, прочтете эту депешу князю Горчакову и оставите ему съ нея копію.

Вашъ, и проч. *Россель.*

Депеши вице-канцлера князя Горчакова къ представителямъ россійскаго Императора при дворахъ: лондонскомъ, парижскомъ и вѣнскомъ.

Депеша вице-канцлера князя Горчакова къ барону Бруннову, россійскому послу при великобританскомъ дворѣ.

С.-Петербургъ, 1-го іюля 1863 г.

Лорду Непиру поручено было прочесть мнѣ прилагаемую при семъ въ копіи депешу перваго государственнаго секретаря ея британскаго величества.

Съ удовольствіемъ видимъ, что лордъ Россель подобно намъ, признаетъ безплодность продолжительныхъ преній о значеніи 1 статьи вѣнскаго трактата и что подобно намъ желаетъ онъ поставить вопросъ на почву, которая представляла бы болѣе средствъ для его практическаго разрѣшенія.

Но прежде чѣмъ приступить къ тому, считаемъ полезнымъ уяснить обоюдное наше положеніе.

ИМПЕРАТОРСКІЙ кабинетъ допускаетъ въ принципѣ право каждой изъ державъ, подписавшихъ трактатъ, истолковывать значеніе его сообразно своей точкѣ зрѣнія, доколѣ по крайней мѣрѣ толкованіе это не выходитъ изъ предѣловъ смысла, указываемаго самымъ текстомъ.

Въ силу такого принципа, **ИМПЕРАТОРСКІЙ** кабинетъ не отрицаетъ упомянутое право за каждою изъ 8-ми державъ, участвовавшихъ въ составленіи главнаго акта вѣнскаго конгресса 1815 г. Опытъ доказалъ впрочемъ, что пользованіе этимъ правомъ не приводитъ ни къ какому практическому результату. Попытки, сдѣланныя уже въ 1831 году, успѣли лишь уяснить разногласіе мнѣній.

Тѣмъ не менѣе право это существуетъ. Оно ограничивается предѣлами, указанными мною, и не могло бы получить болѣе значительнаго расширенія иначе, какъ съ согласія той изъ договаривающихся сторонъ, интересы которой преимущественно затронуты вопросомъ.

Отъ **ИМПЕРАТОРСКАГО** кабинета зависѣло, слѣдовательно, настаивать на точномъ приложеніи этого принципа въ виду сообщеній, сдѣланныхъ ему въ апрѣлѣ мѣсяцѣ, касательно польскихъ событій,

Если въ отвѣтѣ своемъ на нихъ выступилъ онъ однимъ шагомъ далѣе, то лишь по собственному произвольному желанію, въ видахъ соглашенія и съ намѣреніемъ отвѣчать вѣжливостью на заявленія, отличавшіяся тѣмъ же самымъ характеромъ.

Причиною тому было также и то обстоятельство, что въ намѣреніяхъ, одушевляющихъ **ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА**, относительно польскихъ его подданныхъ, не заключается никакихъ побужденій, которыя заставлялибы насъ уклоняться отъ разъясненія вопроса.

Мысль эта была вполнѣ вѣрно выражена вашимъ высокопревосходительствомъ, когда вы заявили главному государственному секретарю ея величества о готовности **ИМПЕРАТОРСКАГО** кабинета приступить къ обмѣну идей, на основаніи и въ предѣлахъ трактатовъ 1815 г.

Мы не отказываемся отъ этого заявленія, и теперешняя депеша моя послужитъ лучшимъ доказательствомъ, что намѣренія наши не измѣнились.

Возстановивши такимъ образомъ единственно вѣрный характеръ приглашенія, сдѣланнаго нами англійскому кабинету, мы позволимъ себѣ, по примѣру лорда Росселя, предпослать замѣчаніямъ, которыя должны сообщить его превосходительству, нѣкоторыя разсужденія въ отвѣтъ на вопросы о принципахъ, затронутые и постановленные имъ.

Главный государственный секретарь ея британскаго величества говоритъ, что опора каждаго правительства заключается въ довѣріи, которое оно внушаетъ своимъ подданнымъ, и что перевѣсъ закона надъ произволомъ долженъ быть основою порядка и прочности.

Мы соглашаемся a priori съ этими принципами. Замѣтимъ только, что необходимымъ спутникомъ ихъ должно быть уваженіе къ власти. Довѣріе, внушаемое этою властью подданнымъ, не зависитъ лишь отъ благихъ ея побужденій, но и отъ сознанія, что она въ состояніи осуществить ихъ.

Утверждая, что частныя смуты, тайные заговоры и вмѣшательство чужестранцевъ-космополитовъ не потрясутъ правительства, опирающагося на довѣріе и уваженіе къ законамъ, лордъ Россель согласится однако, что невозможны никакое довѣріе и никакая законность, если правительство это допустило бы какую-либо изъ областей страны стремиться, внѣ законно-установленной власти, вооруженнымъ возстаніемъ и опираясь на враждебныя или чужеземныя партіи, къ благосостоянію и довольству, которыхъ оно сознало бы себя не въ силахъ осуществить безъ постороннихъ внушеній.

Лордъ Россель указываетъ намъ на 6 пунктовъ, какъ на средство приготовить успокоеніе Царства Польскаго.

Сообщая ихъ намъ, главный государственный секретарь ея британскаго величества становится отчасти на точку зрѣнія, опредѣленную въ моей депешѣ отъ 14-го апрѣля: дѣло идетъ объ обмѣнѣ идей, и въ этой формѣ мы не имѣемъ никакихъ противъ него возраженій.

Въ депешѣ, на которую при этомъ ссылаюсь, я указалъ опредѣленно на практическіе зачатки, постановленные нашимъ **АВГУСТѢЙШИМЪ МОНАРХОМЪ** и на развитіе, которое мысль Его предначертала даровать имъ въ благопріяную для того минуту.

Сравнивая ихъ съ своими собственными идеями, лордъ Россель убѣдится, что большая часть мѣръ, указываемыхъ имъ, или уже приведена въ исполненіе, или приготовлена къ тому иниціативою нашего **АВГУСТѢЙШАГО МОНАРХА**.

Главный государственный секретарь ея британскаго величества выражаетъ надежду, что принятіе этихъ мѣръ повело бы къ полному и долговѣчному умиротворенію Царства Польскаго.

Мы не въ состояніи раздѣлять этой надежды иначе, какъ съ нѣкоторыми ограниченіями. Съ нашей точки зрѣнія, всякому преобразованію Царства Польскаго должно предшествовать возстановленіе порядка въ странѣ. Результатъ же этотъ зависитъ отъ условія, на которое мы призывали уже вниманіе правительства ея британскаго величества, и которое не только не выполнено, но даже и не упомянуто въ депешѣ лорда Росселя. Мы подразумѣваемъ здѣсь матеріяльное содѣйствіе и нравственную помощь, почерпаемыя возмущеніемъ извнѣ.

Мы не знаемъ, на основаніи какихъ свѣдѣній правительство ея британскаго величества составило сужденіе свое о положеніи дѣлъ въ Польшѣ. Мы должны предполагать, что источникъ ихъ не безпристрастенъ. И дѣйствительно мы видимъ, что самъ лордъ Россель уподобляетъ нѣкоторымъ образомъ извѣстія, сообщаемыя въ Journal de St Petersbourg на основаніи данныхъ, получаемыхъ подъ контролемъ и отвѣтственностью установленныхъ правительствомъ должностныхъ лицъ, извѣстіямъ всякаго рода, которыя лондонскіе журналы заимствуютъ, безъ разбора и гарантіи, изъ наиболѣе подозрительныхъ публикацій польской революціонной печати.

Довѣріе, внушаемое этими публикаціями, не разъ уже подавало поводъ къ заявленіямъ, которыя увлекаютъ въ обманъ общественное мнѣніе Англіи, не смотря на то, что событія ежедневно и самымъ положительнымъ образомъ опровергаютъ ихъ.

Такъ, напримѣръ, распространились клеветы и оскорбленія противъ храбрыхъ русскихъ солдатъ, съ самоотверженіемъ и преданностью исполняющихъ тяжкій долгъ въ Польшѣ—клеветы, отозвавшіяся страшнымъ негодованіемъ во всей Россіи.

Еслибы лордъ Россель обладалъ точными свѣдѣніями о томъ, что происходитъ въ Царствѣ Польскомъ, то, подобно намъ, ему было бы извѣстно, что повсюду, гдѣ вооруженное возстаніе старалось укрѣпиться, дать себѣ видимую главу, оно претерпѣвало пораженіе. Массы не принимали въ немъ никакого участія, сельское населеніе обнаруживаетъ даже непріязнь къ нему, ибо смуты, которыми поддерживаютъ существованіе свое мятежники, дѣйствуютъ разорительно на трудолюбивые классы. Возстаніе существуетъ благодаря лишь неслыханной въ исторіи системѣ террора. Шайки пополняются преимущественно элементами, чуждыми странѣ. Онѣ собираются въ лѣсахъ и разсѣеваются при первомъ ударѣ, для того, чтобы появиться въ другомъ мѣстѣ. Когда же стѣснены онѣ со всѣхъ сторонъ, то переходятъ чрезъ границу и снова вторгаются потомъ въ страну.

Въ политическомъ отношеніи, зрѣлище это расчитано на то, чтобы произвести впечатлѣніе на Европу. Заграничные распорядительные комитеты приказываютъ поддержать во что бы то ни стало броженіе, съ цѣлью давать пищу разглагольствованіямъ печати, приводить въ заблужденіе общественное мнѣніе и тяготѣть надъ правительствами, подавая предлогъ и поводъ для дипломатическаго вмѣшательства, за которымъ послѣдовало бы вмѣшательство вооруженное.

Въ этомъ лежатъ всѣ надежды возстанія; въ этомъ заключается цѣль, къ которой стремится оно съ самаго начала.

Лордъ Россель согласится, что при подобномъ положеніи дѣлъ, предлагаемыя имъ мѣры встрѣтили бы съ трудомъ практическое примѣненіе. Большая часть ихъ, повторяю, вошла уже въ силу; но состояніе страны затрудняло доселѣ ихъ осуществленіе. Доколѣ продолжится подобный порядокъ вещей, до тѣхъ поръ тѣ же самыя явленія порождаемы будутъ тѣми же самыми причинами. Присутствіе вооруженныхъ шаекъ, терроръ центральнаго комитета и кажущіеся признаки прямаго вмѣшательства со стороны отняли бы, сверхъ того, у этихъ мѣръ тотъ характеръ своевременности, достоинства и силы, которыхъ возможно было бы ожидать отъ примѣненія ихъ по собственному влеченію.

Пойдемъ далѣе. Даже въ томъ случаѣ, еслибы упомянутыя мѣры могли быть осуществлены во всѣхъ размѣрахъ, требуемыхъ мыслью главнаго государственнаго секретаря ея британскаго величества, онѣ не достигли бы никакимъ образомъ результата, который имѣетъ онъ въ виду, т. е. успокоенія страны.

Если лордъ Россель слѣдитъ внимательно за произведеніями печати, служащей интересамъ польскаго возстанія, онъ долженъ знать, что мятежники не требуютъ ни амнистіи, ни автономіи, ни болѣе или менѣе широкаго представительства. Даже безусловная независимость Царства была бы для нихъ не болѣе, какъ ступенью для достиженія конечной цѣли ихъ стремленій. Цѣль эта состоитъ во владычествѣ надъ провинціями, въ которыхъ огромное большинство населенія—русское, по происхожденію и вѣрѣ, словомъ—въ распространеніи предѣловъ Польши до двухъ морей, что неминуемо повлекло бы за собою притязанія на польскія провинціи, принадлежащія двумъ сосѣднимъ державамъ.

Мы не хотимъ произносить никакого сужденія объ этихъ притязаніяхъ. Достаточно сказать, что они существуютъ и что польскіе мятежники не скрываютъ ихъ. Конечный результатъ, къ которому привели бы они, не можетъ быть сомнителенъ. Они породили бы повсемѣстное замѣшательство, которое усложнилось бы отъ элементовъ безпорядка, распространенныхъ по всѣмъ странамъ и ищущихъ только удобнаго случая, чтобы потрясти Европу.

Мы питаемъ слишкомъ высокое довѣріе къ прямотѣ главнаго государственнаго секретаря ея британскаго величества, чтобы допустить съ его стороны возможность одобренія подобной цѣли, столь же несовмѣстной съ обще-европейскимъ миромъ и равновѣсіемъ, съ которыми связаны интересы Великобританіи, сколько съ существованіемъ трактатовъ 1815 года, составляющихъ единственную опору и единственный исходный пунктъ сообщенія, съ которымъ онъ обратился къ намъ.

Лордъ Россель приводитъ разсказъ лорда Кассльри о разговорѣ, происходившемъ въ 1815 году между этимъ государственнымъ человѣкомъ и Императоромъ Александромъ I, и въ которомъ упоминается о намѣреніяхъ этого Государя соединить герцогство Варшавское „съ отторгнутыми нѣкогда польскими провинціями въ одно королевство подъ владычествомъ Россіи, съ національною администраціею, сочувственною желаніямъ народа.“

Мысль эта была временнымъ настроеніемъ Императора Александра I, которому Государь этотъ не далъ осуществиться, когда обсудилъ зрѣло интересы своей Имперіи. Во всякомъ случаѣ вопросъ этотъ должно исключить даже изъ обмѣна идей, которыя заключаются въ предѣлахъ трактатовъ 1815 года.

Единственное постановленіе этихъ трактатовъ, которое способно было бы породить сомнѣніе въ томъ, что Россійскій Императоръ владѣетъ Царствомъ Польскимъ на одинаковыхъ правахъ съ остальными своими областями,—единственное постановленіе, которое способно было бы связать эти права съ какимъ-либо условіемъ и объясняетъ возможность обмѣна идей съ иностранными дворами касательно отношеній Его къ этой части Его Имперіи, заключается въ слѣдующей неопредѣленной фразѣ I-й статьи:

„Его Императорское Величество предполагаетъ даровать сему государству, имѣющему состоять подъ особеннымъ управленіемъ, внутреннее распространеніе, какое сочтетъ онъ удобнымъ.“

zasięgnąć zdania Prus, Hiszpanji, Szwecji i Portugalji, jakie środki byłoby najlepszemi do urzeczywistnienia traktatów, w których te państwa brały udział.

A zatém, to, co przekłada rząd królowéj, zawiera się w trzech następujących propozycjach:

1) Przyjęcie sześciu punktów, podanych za osnowę rokowań.

2) Czasowe zawieszenie kroków wojennych, ogłoszone przez manifest **CESARZA** rossyjskiego.

3) Konferencja ośmiu mocarstw, które traktaty wiedeńskie podpisały.

Wasza ekscellencja przeczyta tę depeszę księciu Gorczakowowi i zostawi mu jéj kopję.

Jestem i t. d. Russell.

Depesze podkanclerzego księcia Gorczakowa do ambassadorów Cesarza rossyjskiego przy dworach londyńskim, paryzkim i wiedeńskim.

Depesza podkanclerzego księcia Gorczakowa do barona von Brunnow ambassadora rossyjskiego w Londynie.

St. Petersburg, 1 lipca 1863.

Lord Napier otrzymał poruczenie odczytać i zostawić mi odpis załączonéj przy niniejszém depeszy pierwszego sekretarza stanu jéj królewsko-brytańskiéj mości.

Z przyjemnością widzimy, że lord Russell, tak jak i my, uznaje płonność dłuższego sporu o znaczenie pierwszego artykułu traktatu wiedeńskiego, oraz że tak samo jak i my, pragnie przenieść pytanie na pole, któreby mogło podawać więcéj nadziei dójścia do rozwiązania praktycznego.

Przed wstąpieniem na to pole, poczytujemy za rzecz pożyteczną rozjaśnić wzajemne stanowiska.

Gabinet **CESARSKI** przyjmuje w zasadzie prawo każdego państwa, które podpisało traktat, tłómaczenia jego ducha według własnego punktu widzenia, o tyle przynajmniéj, o ile to tłómaczenie pozostaje w obrębach możliwego znaczenia według samego tekstu.

W moc téj zasady, gabinet **CESARSKI** niezaprzecza tego prawa żadnemu z ośmiu państw, które należały do ogólnego aktu kongresu wiedeńskiego 1815. W prawdzie, doświadczenie okazało, że wykonywanie tego prawa niedoprowadziło do żadnego praktycznego wypadku. Próby czynione już w roku 1831 posłużyły tylko do wykazania różnicy mniemań.

Niemniéj atoli, to prawo istnieje. Zamyka się ono w obrębach, które tylko co wskazałem, i nie zdoła otrzymać większéj rozciągłości, chyba za wyraźną zgodą strony kontraktującéj najbliżéj zainteresowanéj w téj kwestji.

Zależało więc od gabinetu **CESARSKIEGO** utrzymanie ścisłego zastosowania téj zasady, w obec uczynionego mu oświadczenia w ciągu przeszłego miesiąca kwietnia, w przedmiocie wypadków w Królestwie Polskiém.

Jeżeli odpowiadając na to oświadczenie, uczynił on krok więcéj, stało się to jedynie z pełności jego własnéj woli, w widokach pojednania i aby z dwornością wywzajemnić się, za oświadczenia noszące takież znamię.

Dodam, że nastąpiło to także dla tego, że w zamiarach którémi **NAJJAŚNIEJSZY CESARZ** jest ożywiony względem swych poddanych polskich, niebyło żadnych pobudek, któreby mogły skłaniać nas do usuwania światła.

Ta myśl doskonale była określoną przez waszę excellencję, kiedy oświadczyłeś pierwszemu sekretarzowi stanu jéj królewsko-brytańskiéj mości, że gabinet cesarski gotów był przystąpić do wymiany pomysłów na podstawie i w obrębach traktatów 1815 r.

Trzymamy się tego oświadczenia, i dzisiejsza depesza moja przedstawi najlepszy dowód, że trwamy w tych samych usposobieniach. Przywróciwszy w ten sposób prawdziwe i jedyne znamię uczynionéj przez nas odezwy do gabinetu angielskiego, pozwolimy sobie, za przykładem lorda Russell, poprzedzić postrzeżenia, jakie mamy udzielić jego excellencji, kilku uwagami w odpowiedź na pytania zasadnicze, których dotknął i jakie ustanowił.

Pierwszy sekrtarz stanu jéj królewsko-brytańskiéj mości mówi: że zasadą wszelkiego rządu jest ufność, jaką obudza w rządzonych i że przewaga prawa nad dowolnością powinna być podwaliną porządku i stałości.

Podpisujemy a priori te osnowy.

Przypomnimy tylko, że mają one za nieuchronny wniosek uszanowanie dla władzy. Ufność, jaką rząd obudza w rządzonych, niezależy wyłącznie od jego dobrych zamiarów, ale też od przekonania jakie posiada, że może je urzeczywistnić.

Jeżeli lord Russell twierdzi, że cząstkowe wichrzenia, że tajemne sprzysiężenia i wtrącanie się cudzoziemców kosmopolitów nie zachwieją rządu opartego na ufności i uszanowaniu praw, przyzna także, że ani ufność, ani prawność nie będą możliwemi, jeśliby ten rząd pozwolił, aby część kraju dała się wciągnąć do szukania, zewnątrz władzy prawowicie ustanowionéj, w rokoszu zbrojnym, przy pomocy stronnictw nieprzyjaznych lub cudzoziemskich, dobrobytu i powodzenia, których według własnych słów nie widziałaby możliwości ziszczenia bez natchnień zagranicznych.

Lord Russell wskazuje nam sześć artykułów, które uważa za mogące przygotować uspokojenie Królestwa Polskiego.

Udzielając nam je, główny sekretarz stanu jéj królewsko-brytańskiéj mości wchodzi cząstkowo na punkt widzenia wyłożony w mojéj depeszy 14 kwietnia. Jest to wymiana pomysłów, i co do formy niemamy żadnego zarzutu do uczynienia.

Jasno wskazałem, w depeszy, do któréj odwołuję się, zasady praktyczne rzucone przez naszego **NAJJAŚNIEJSZEGO PANA** i rozwój jaki myśl jego zastrzegała im nadać, kiedy **JEGO CESARSKA MOŚĆ** osądzi, że chwila do tego nadeszła.

Porównywając je ze swemi własnemi pomysłami, lord Russell przekona się, że największa część wskazywanych przezeń środków, jest już albo zadekretowana albo przygotowana przez początkowanie naszego **NAJJAŚNIEJSZEGO PANA**.

Główny sekretarz stanu jéj królewsko-brytańskiéj mości wynurza nadzieję: że przyjęcie tych środków doprowadziłoby do zupełnego i trwałego uspokojenia Królestwo Polskie.

Niemożemy podzielać téj nadziei, chyba pod pewnemi zastrzeżeniami.

Z naszego punktu widzenia, wszelka reorganizacja Królestwa powinna być poprzedzona przywróceniem porządku w kraju. Ten wypadek zawisł od warunku, na który zwróciliśmy już uwagę rządu jéj królewsko brytańskiéj mości, a który nietylko niezostał spełniony, ale nawet wzmiankowany nie jest, w depeszy lorda Russell; chcemy mówić o pomocy materjalnéj i zachętach moralnych, jakie powstanie czerpie zagranicą.

Niewiemy według jakich wiadomości rząd jéj królewsko-brytańskiéj mości tworzy swój sąd o stanie rzeczy w Polsce. Powinniśmy wnosić, że źrzódło ich nie jest bezstronne. W istocie widzimy, że sam lord Russell stawi niejako na równi wiadomości ogłaszane przez Dziennik petersburgski według danych dostarczanych mu pod kontrolą i odpowiedzialnością uznanych przez rząd agentów. wieści wszelkiego rodzaju brane przez dzienniki londyńskie bez zastanowienia, lub jakiejkolwiek rękojmi z publikacij najpodejrzańszych rewolucyjnéj polskiéj prasy.

Ufność, jaką te publikacje wzniecają, dała już nieraz miejsce do oświadczeń, które mimo stanowcze zaprzeczenia dawane im przez codzienne wypadki, przyczyniły się do skażenia opinji w Anglji. W ten sposób rozkrzewiły się, o walecznych żołnierzach rossyjskich, spełniających w Polsce boleśną powinność, z poświęceniem i zaprzaniem, potwarze i zniewagi, które cała Rossja odczuła z głębokiém oburzeniem.

Gdyby lord Russell był dokładnie uwiadomiony o tém co się w Królestwie Polskiem dzieje, wiedziałby tak, jak my to wiemy, że wszędzie gdzie rokosz zbrojny usiłował przyoblec ciało, dać sobie widzialną głowę, był on stłumiony. Massy zostały mu obcemi, ludność wiejska okazuje się mu nawet nieprzyjazną, bo rozruchy żywiące wichrzycieli rujnują klassy pracowite. Powstanie utrzymuje się tylko zgrozą niemającą przykładu w dziejach. Bandy zasilają się głównie pierwiastkami obcemi dla kraju. Zbierają się w lasach, rozbiegają się za pierwszem natarciem dla połączenia się znowu gdzie indziéj. Bliżéj ściśnione ze wszech stron przechodzą granice i wracają znowu innemi drogami do kraju.

Politycznie, jest to wystawa sceniczna dla działania na umysły w Europie. Hasłem zagranicznych kierowniczych komitetów jest, bądź co bądź utrzymywać rozruchy dla zasilania dziennikarskich deklamacij, oszukiwania mniemania powszechnego i ciążenia na rządy, nastręczając powód i pozór do wdania się dyplomatycznego, któreby sprowadziło działanie wojenne.

Cała nadzieja zbrojnego powstania na tém polega; jest to cel, nad którym ono pracuje od swojego początku.

Lord Russell przyzna, że w tém położeniu rzeczy, środki, które nam doradza, trudno, aby znalazły zastosowanie praktyczne. Powtarzam, największa ich część już jest zadekretowana; lecz stan kraju aż dotąd odrętwiał ich wykonanie. Dopóki ten stan istnieć będzie, dopóty też same przyczyny wydawać będą też same skutki. Obecność band zbrojnych, zgroza komitetu centralnego i pozór bezpośredniego nacisku z zagranicy odjęłyby zresztą tym środkom wczesność, godność i skuteczność, jakie można było obiecywać sobie z ich samorzutnego przyjęcia.

Pójdźmy daléj. Gdyby nawet mogły być spełnione w całéj rozciągłości, jaką im myśl głównego sekretarza stanu jéj królewsko-brytańskiéj mości przypisuje, niema najmniejszego podobieństwa, aby te środki dopięły celu, jaki zamierza, to jest, aby kraj uspokoiły.

Jeżeli lord Russell pilnie czyta dzienniki przychylne sprawie buntu polskiego, wiedzieć powinien, że powstańcy nie żądają ani amnestji, ani autonomji, ani mniéj lub więcéj zupełnego przedstawicielstwa. Nawet całkowita niezawisłość Królestwa byłaby dla nich tylko szczeblem dójścia do ostatecznego celu ich pragnień. Tym celem jest panowanie nad krajami, których niezmierna większość jest ruską rodem i wiarą, słowem jest to rozszerzenie granic Polski do obu morz; co pociągnęłoby nieuchronnie odzyskiwanie krajów polskich należących do innych państw ościennych.

Niechcemy wypowiadać żadnego sądu o tych pragnieniach. Dosyć nam na wskazaniu, że istnieją i że ich powstańcy polscy nie tają. Ostateczny wypadek, do któregoby doprowadziły, nie może być wątpliwym. Byłby to powszechny pożar wzmocniony jeszcze pierwiastkami nieładu rozlanego po wszystkich krajach, pierwiastkami, czyhającemi na dogodną porę wywrócenia Europy.

Zbyt wiele pokładamy zaufania w prawości głównego sekretarza stanu jéj królewsko-brytańskiéj mości, abyśmy przypuszczali, że może pochwalać zamiar tak niezgodny z pokojem i równowagą europejską, z którémi są związane dogodności Wielkiéj Brytanji, równie, jak z utrzymaniem traktatów 1815, będących jedyną podstawą i jedynym punktem wyjścia kroku, który przed nami czyni.

Lord Russell przywodzi miejsce opowiedziane przez lorda Castlereagh z rozmowy, jaką ten mąż stanu miał z Cesarzem Aleksandrem I w 1815 i które wspomina o planie utworzonym przez tego monarchę połączenia Księstwa warszawskiego „z prowincjami polskiemi, dawniéj rozebranemi, w jedno królestwo pod panowaniem Rossji z zarządem narodowym odpowiadającym uczuciom ludu.“

Ta myśl była chwilowém usposobieniem Cesarza Aleksandra I, któréj ten monarcha nieurzeczywistnił, skoro przyszło mu dojrzaléj rozważyć dobro swojego cesarstwa. W każdym razie to pytanie powinno być nawet wyłączone z wymiany pomysłów, zamkniętéj w obrębach traktatów 1815.

Jedyne zastrzeżenie tych traktatów, które mogłoby podać w wątpliwość, że Cesarz rossyjski posiada Królestwo Polskie tém samém prawem, co swoje inne dzierżawy, jedyne któreby mogło wiązać jego prawa z jakimkolwiek warunkiem i które tłómaczy możliwość wymiany pomysłów z dworami zagranicznemi, co do stosunków z tą częścią jego posiadłości, stanowią niepewne wyrazy pierwszego artykułu:

„**CESARZ JEGO MOŚĆ** zastrzega dla siebie moc nadania temu państwu, używającemu osobnego zarządu, rozciągłości wewnętrznéj jaką uzna za przyzwoitą.“

И въ другой:

„Поляки, какъ россійскіе подданные, такъ равномѣрно австрійскіе и прусскіе, получатъ народное представительство и учрежденія, согласныя съ тѣмъ образомъ политическаго существованія, который каждымъ изъ вышеупомянутыхъ правительствъ будетъ признанъ за полезнѣйшій и приличнѣйшій для нихъ, въ кругу его владѣній.“

Но исторія той эпохи не такъ отдалена отъ насъ, чтобы исчезло воспоминаніе о положеніи, занимаемомъ Россіею послѣ того, какъ миновалъ европейскій кризисъ, закончившійся вѣнскимъ трактатомъ.

Мы не удалились бы, поэтому, отъ истины, еслибъ утверждали, что редакція I ст. вѣнскаго трактата порождена личною инціативою Его Величества Императора Александра I. Разговоръ съ Лордомъ Кассльри, упоминаемый лордомъ Росселемъ, служитъ тому новымъ доказательствомъ.

Соображая все предыдущее, главный государственный секретарь ея британскаго величества уволитъ насъ отъ обязанности отвѣчать на комбинацію о прекращеніи военныхъ дѣйствій. Она не выдержала бы серьознаго разбора условій, необходимыхъ для осуществленія ея въ дѣйствительности. Еслибъ явилось желаніе опредѣлить, между кѣмъ слѣдовалобы договориться о ней, какого рода status quo долженствовала бы она гарантировать, и кто наблюдалъ бы за ея исполненіемъ, то обнаружилось бы немедленно, что предначертанія государственнаго права не могли бы прилагаться къ положенію дѣлъ, служащему вопіющимъ его нарушеніемъ. ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО ИМПЕРАТОРЪ призванъ обязанностями Своими къ вѣрной арміи, борящейся для возстановлонія порядка; къ мирному большинству поляковъ, страдающихъ отъ печальныхъ смутъ; къ Россіи, которую вынуждаютъ онѣ къ тяжкимъ пожертвованіямъ, принять энергическія мѣры для ихъ прекращенія. Какъ бы ни было желательно остановить немедленно кровопролитіе, цѣль эта можетъ быть достигнута въ томъ только случаѣ, если мятежники положатъ оружіе, довѣряясь милосердію ГОСУДАРЯ. Всякая другая сдѣлка была бы несовмѣстна съ достоинствомъ нашего Августѣйшаго МОНАРХА и съ чувствами русскаго народа.

Сверхъ того результатъ ея былъ бы діаметрально противоположенъ тому, который предполагаетъ лордъ Россель.

Что же касается мысли о конференціи 8-ми державъ, подписавшихъ вѣнскій трактатъ, которая занялась бы обсужденіемъ 6-ти пунктовъ, принятыхъ за основаніе, то мы видимъ въ ней важныя неудобства, не будучи въ то же время въ состояніи извлечь изъ нея никакой пользы.

Если мѣры, о которыхъ идетъ рѣчь, достаточны для успокоенія страны, конференція не имѣла бы цѣли. Если же мѣры эти долженствовали бы подвергнуться дальнѣйшимъ толкованіямъ, то тѣмъ порождено было бы прямое вмѣшательство иностранныхъ державъ въ ближайшія частности администраціи,— вмѣшательство, котораго не могла бы допустить ни одна великая держава и котораго Англія, конечно, не потерпѣла бы въ своихъ собственныхъ дѣлахъ.

Подобное вмѣшательство не оправдывалось бы ни духомъ, ни буквою вѣнскихъ трактатовъ, на основаніи которыхъ мы пригласили державы къ дружественному обмѣну идей. Въ результатѣ оно отдалило бы еще болѣе цѣль, преслѣдуемую ими, лишивъ правительство его вѣса и значенія, и возвысивъ самообольщеніе и притязаніе польскихъ агитаторовъ.

Образъ дѣйствій, принятый въ 1815 году, указываетъ намъ кажется довольно ясно на сущность переговоровъ, могущихъ возникнуть касательно вопросовъ, которые затрогиваютъ, съ одной стороны общіе интересы, а съ другой— частности администраціи, подлежащія исключительно вѣдѣнію пограничныхъ государствъ. Въ упомянутую эпоху установлено было, на практикѣ, различіе между этими двумя категоріями интересовъ. Послѣдніе изъ нихъ составляли предметъ отдѣльныхъ переговоровъ со стороны правительствъ русскаго, австрійскаго и прусскаго, между которыми историческія преданія, непрестанныя сношенія и близкое сосѣдство установили тѣсную солидарность. Всѣ постановленія, опредѣлившія внутреннюю администрацію и взаимное положеніе польскихъ областей, поставленныхъ во время вѣнскаго конгреса подъ владычество каждой изъ этихъ державъ, были занесены въ сепаратные договоры, заключенные ими непосредственно 21-го апрѣля (3-го мая) 1815 года. Договоры эти были постепенно пополняемы рядомъ спеціяльныхъ конвенцій, всякій разъ, какъ требовали того обстоятельства. Одни лишь общіе принципы, заключающіеся въ упомянутыхъ договорахъ и которые могли интересовать Европу, вошли въ актъ вѣнскаго конгреса, къ которому 27-го мая (9-го іюня) приложили подпись всѣ державы, принимавшія участіе въ его составленіи.

Нынѣ не объ этихъ общихъ принципахъ идетъ рѣчь. Что же касается вопросовъ административныхъ и внутренняго устройства, то они съ пользою послужили бы предметомъ для переговоровъ между тремя державами, съ цѣлью согласить взаимное положеніе польскихъ ихъ владѣній, къ которымъ прилагаются постановленія трактатовъ 1815 года, съ существующими потребностями и прогрессомъ вѣка. Императорскій кабинетъ заявляетъ нынѣ же о готовности своей приступить къ подобному соглашенію съ кабинетами вѣнскимъ и берлинскимъ.

Во всякомъ случаѣ, упроченіе порядка составляетъ необходимое условіе, долженствующее предшествовать всякому серьозному приложенію мѣръ, предназначающихся для успокоенія Царства Польскаго.

Условіе это зависитъ много отъ рѣшимости великихъ державъ не потворствовать расчетамъ, которые коноводы возстанія пускаютъ въ ходъ и основываютъ на дѣятельномъ вмѣшательствѣ въ пользу ихъ безразсудныхъ стремленій. Ясное и категорическое заявленіе со стороны этихъ державъ способствовало бы къ разсѣянію заблужденій и къ паденію этихъ расчетовъ, которые поддерживаютъ смуты и возбуждаютъ умы.

Державы приблизили бы тѣмъ самымъ минуту, къ которой стремимся мы всѣми нашими пожеланіями,— минуту, когда умиротвореніе страстей и возстановленіе матеріяльнаго порядка дозволятъ нашему Августѣйшему Монарху озаботиться объ успокоеніи нравственномъ страны, осуществивъ мѣры, которыя Его Величество намѣренъ сохранить, и въ положенныхъ уже зачаткахъ, и въ приготовляемомъ для нихъ развитіи.

Прошу ваше высокопревосходительство прочесть эту депешу главному государственному секретарю ея британскаго величества и оставить ему копію съ нея.

Примите и проч.

Депеша вице-канцлера князя Горчакова къ барону Будбергу, россійскому послу при французскомъ дворѣ.

С.-Петербургъ, 1-го іюля 1863 г.

Герцогъ Монтебелло сообщилъ мнѣ прилагаемую при семъ въ копіи депешу г. фэанцузскаго министра иностранныхъ дѣлъ.

Мы уже оцѣнили чувства, побудившія правительство е. в. императора французовъ сообщить намъ свои желанія въ пользу быстраго прекращенія смутъ, волнующихъ Царство Польское. Радуемся, что тюльерійскій кабинетъ отдаетъ равномѣрно справедливость мысли, руководившей нами въ отвѣтѣ на первое его сообщеніе.

Мысль эта не внушена была только готовностью удовлетворить заявленіямъ, сдѣланнымъ намъ въ самой дружелюбной формѣ. Она была порождена, сверхъ того, сознаніемъ нравственной солидарности, существующей между великими державами, въ виду все болѣе и болѣе очевидной дѣятельности революціонныхъ элементовъ изъ всѣхъ странъ,—дѣятельности, которая сосредоточивается нынѣ въ Польшѣ и придаетъ вопросу характеръ обще-европейскій.

Мы должны были обратить на это обстоятельство тѣмъ сильнѣе вниманіе правительства императора Наполеона, что одинъ изъ главнѣйшихъ центровъ агитаціи находится въ самомъ Парижѣ. Польскіе выходцы, опираясь на свои общественныя связи, образовали тамъ обширный заговоръ, постановившій себѣ задачею, съ одной стороны, породить заблужденіе въ общественномъ мнѣніи Франціи системою безпримѣрныхъ поношеній и клеветъ, а съ другой, питать безпорядки въ Царствѣ Польскомъ, то матеріяльными пособіями, то терроромъ потаеннаго комитета, то, главнѣйшимъ образомъ, распространяя убѣжденіе о дѣятельномъ постороннемъ вмѣшательствѣ въ пользу самыхъ безмысленныхъ стремленій возстанія.

Вліяніе это составляетъ нынѣ главнѣйшій источникъ агитаціи, которая иначе давно исчезла бы предъ равнодушіемъ или отвращеніемъ массъ. Въ этомъ надлежитъ, слѣдовательно, искать нравственную причину, содѣйствующую продолженію бѣдственнаго порядка вещей, быстрое прекращеніе котораго французское правительство, подобно намъ, призываетъ всѣми пожеланіями своими, во имя человѣколюбія и мира. Намъ пріятно думать, что оно не позволитъ злоупотреблять своимъ именемъ въ интересахъ революціи польской и обще-европейской.

Соображенія эти, г. баронъ, указываютъ на характеръ приглашенія, съ которымъ мы обратились къ тюльерійскому кабинету. Они опредѣляютъ вмѣстѣ съ тѣмъ предметъ и размѣры обмѣна идей, къ которому мы призвали его. Когда порядокъ сильно нарушенъ въ какой-либо странѣ, государства сосѣднія не могутъ оставаться къ тому равнодушными; прочія же державы имѣютъ, безъ всякаго сомнѣнія, право интересоваться этимъ, въ видахъ общей безопасности. Но право положительное должно опираться въ этомъ случаѣ не иначе, какъ на постановленія существующихъ договоровъ. Вотъ почему мы обязаны исключить даже изъ дружественнаго обмѣна идей, который намѣрены продолжать, всякій намекъ на области Россійской Имперіи, къ которымъ не прилагается ни одно особое постановленіе какого бы то ни было международнаго акта.

Что касается до Царства Полскаго, то г. министръ иностааннымъ дѣлъ вошелъ въ наши виды, сообщивъ намъ воззрѣнія свои на мѣры, которыя могли бы способствовать, по его мнѣнію, къ успокоенію страны. Съ удовольствіемъ замѣчаемъ здѣсь, что мѣры эти сообразуются съ намѣреніями ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА, какъ я изложилъ ихъ въ моей депешѣ, отъ 14-го (26-го) апрѣля, къ барону Бруннову, копію съ которой поручено было вашему превосходительству сообщить г. Друэну-де-Люи.

Самъ французскій министръ иностранныхъ дѣлъ неотрицаетъ, что многія изъ упомянутыхъ мѣръ входятъ въ планъ, предначертанный Себѣ нашимъ АВГУСТѢЙШИМЪ МОНАРХОМЪ. Прибавлю къ этому, что большая часть ихъ приведена уже въ исполненіе, согласно повелѣніямъ ИМПЕРАТОРА, или приготовлена къ тому дальнѣйшимъ развитіемъ, которое ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО предоставилъ Себѣ даровать имъ, на основаніяхъ ясно указаннй мысли.

Но тѣмъ не менѣе я долженъ замѣтить, что опытъ обнаружилъ до очевидности, какъ ошибочно было бы расчитывать на дѣйствительность этихъ комбинацій для нравственнаго успокоенія Польши, прежде чѣмъ не возстановлены будутъ въ ней матеріяльный порядокъ и уваженіе къ властямъ.

Доколѣ будутъ продолжаться теперешнія смуты, доколѣ, главнымъ образомъ, сохранится надежда на постороннюю помощь, служащая самымъ могущественнымъ двигателемъ для возстанія, подобное положеніе дѣлъ приведетъ неминуемо лишь къ тому, что, съ одной стороны, будетъ серьозно противодѣйствовать приложенію всѣхъ мѣръ, принятыхъ ИМПЕРАТОРСКИМЪ правительствомъ, а съ другой—побудитъ польскихъ мятежниковъ отвергнуть эти мѣры, даже въ томъ случаѣ, еслибъ онѣ получили всѣ размѣры, указанные французскимъ министромъ иностранныхъ дѣлъ. Нельзя надѣяться, конечно, чтобы болѣе или менѣе рѣзкіе оттѣнки, сообщаемые шестью пунктами, о которыхъ упоминается въ депешѣ г. Друэна-де-Люи, вопросомъ объ амнистіи, административной автономіи и національномъ представительствѣ, отчасти уже осуществленнымъ въ Царствѣ, побудили бы мятежниковъ сложить оружіе. Они сочтутъ ихъ лишь дальнѣйшимъ шагомъ на пути къ неизмѣнной цѣли своихъ усилій и надеждъ, клонящихся къ тому, чтобы побудить оказываемое имъ извнѣ сочувствіе къ дѣятельному вмѣшательству на защиту самыхъ преувеличенныхъ притязаній. Они увидятъ въ нихъ только побужденіе упорствовать въ принятомъ ими образѣ дѣйствій. Выводъ, къ которому пришли бы они, совершенно противорѣчилъ бы ожидаемому результату. Все это лишь продолжило бы и ухудшило несчастное положеніе дѣлъ, которому заботливость Французскаго правительства и Императорскаго кабинета желали бы одинаково, какъ можно скорѣе, положить конецъ.

Мы встрѣчаемъ затѣмъ въ депешѣ г. Друэна-де-Люи двѣ другія мысли: одну—о временномъ перемиріи, основанномъ на сохраненіи военнаго status quo, другую—о конференціи восьми державъ, подписавшихъ общій вѣнскій договоръ 27-го мая (9-го іюня) 1815 г.

Что касается до перваго, то какъ бы ни было горячо желаніе наше видѣть прекращеніе кровопролитія, мы не въ состояніи дать себѣ точный отчетъ о практическомъ значеніи подобной комбинаціи. Мы думаемъ, что французское правительство не менѣе насъ затруднилось бы опредѣлить характеръ, размѣры и способъ исполненія какой бы то ни было сдѣлки, имѣющей цѣлью установить военное status quo, которое очевидно не можетъ возникнуть—между законно-установленнымъ правительствомъ, опирающимся на регулярную армію, и тайнымъ комитетомъ, основаннымъ на террорѣ, всѣ дѣйствія котораго ознаменованы преступленіями и которому служатъ шайки мятежниковъ, разсыпанныя по лѣсамъ. Между подобными элементами возможна одна лишь сдѣлка, согласная съ требованіями порядка, достоинствомъ ИМПЕРАТОРА и съ чувствомъ русскаго народа и русской арміи, а именно—покорность инсургентовъ. Когда наступитъ она, АВГУСТѢЙШІЙ ПОВЕЛИТЕЛЬ нашъ будетъ сообразоваться со внушеніями

I znowu następne wyrazy:

„Że Polacy, poddani każdéj z wysokich umawiających się stron, otrzymają przedstawicielstwo i ustanowienia narodowe, urządzone podług trybu istnienia politycznego, jakie każdy z rządów, do których należą, uzna za pożyteczne i przyzwoite im nadać.“

Wszakże dzieje téj epoki nie są tak dalece odległe, aby już zaginęła pamięć stanowiska, jakie Rossja zajmowała po wyjściu z przesilenia europejskiego zakończonego traktatem wiedeńskim.

Niebylibyśmy przeto dalekimi od prawdy, twierdząc: że redakcja pierwszego artykułu traktatu wiedeńskiego, wypłynęła z osobistego początkowania najjaśniejszego Cesarza Aleksandra I. Przytoczona przez lorda Russell rozmowa z lordem Castlereagh jest tego dowodem.

Według tego co poprzedza, główny sekretarz stanu jéj królewsko-brytańskiéj mości, uwolni nas od odpowiedzi na pomysł zawieszenia kroków nieprzyjacielskich.

Niewytrzymałby on poważnego rozbioru warunków potrzebnych do wprowadzenia go w praktykę. Gdyby chciano określić z kim rokowaćby o to należało, jakiego rodzaju byłoby s t a t u q u o jakieby zaręczał, i kto miałby czuwać nad jego wykonaniem, postrzeżonoby wkrótce, że przewidzenia prawa publicznego niemogłyby zastosować się do stanu rzeczy, który jest wierutném jego zgwałceniem.

Najjaśniejszy CESARZ winien jest swemu wiernemu wojsku, które walczy za utrzymaniem porządku; winien spokojnéj większości Polaków, którzy cierpią z powodu tych opłakanych zaburzeń; winien Rossji, którą narażają na dotkliwe poświęcenia, przedsięwzięcie sprężystych środków dla położenia im końca. Jakkolwiek jest upragnioném prędkie wstrzymanie rozlewu krwi, cel ten niemoże być osiągnięty, tylko wówczas, kiedy powstańcy broń złożą, poruczając się Najwyższéj łaskawości. Wszelki inny pomysł byłby nieodpowiedni godności naszego Najjaśniejszego PANA i uczuciom rossyjskiego narodu.

Prócz tego zdążyłby do wypadku wprost przeciwnego temu, jaki doradza lord Russell. Co do pomysłu konferencji ośmiu państw, które podpisały traktat wiedeński, konferencji mającéj naradzać się nad sześciu artykułami przyjętemi za osnowę, przedstawia on dla nas niedogodności rzeczywiste, niedozwalając nam wyciągnąć z niego żadnego pożytku.

Jeżeli środki, o których mowa, są dostateczne do uspokojenia kraju, konferencja byłaby bez celu. Jeżeli te środki miałyby ulegać dalszym naradom, wypłynęłoby stąd bezpośrednie wtrącanie się mocarstw obcych w najbliższe szczegóły administracji—wtrącanie się, jakiego żadne wielkie mocarstwo dozwolićby niemogło i jakiego zapewne Anglja nieprzyjęłaby we własne swoje sprawy.

Podobne wtrącanie się niebyłoby zgodne ani z duchem, ani z głoską traktatów wiedeńskich, o których podstawie wzywaliśmy mocarstwa do przyjacielskiéj wymiany pomysłów. Skutkiem jego byłoby jeszcze większe oddalenie celu jaki sobie zamierzają, przez wyzucie rządu z uroku i powagi i przez większy jeszcze wzrost roszczeń i złudzeń wichrzycieli polskich.

Droga, któréj trzymano się w 1815, zdaje się nam dość jasno wskazywać rodzaj obrad, które mogą być zagajonemi w pytaniach obchodzących z jednéj strony dobro ogólne, a z drugiéj szczegóły administracyjne, należące wyłącznie do dziedziny państw udzielnych ościennych. W owéj epoce ustalona została praktycznie różnica między temi dwiema kategorjami. Ostatnia z nich była przedmiotem osóbnych rokowań między dworami rossyjskim, austryjackim i pruskim, między któremi podania dziejowe, nieustająca styczność i bezpośrednie sąsiedztwo utworzyły ścisłą solidarność. Wszystkie układy zmierzające do urządzenia administracji wewnętrznéj i wzajemnych stosunków między posiadłościami polskiemi, które podczas kongresu wiedeńskiego, umieszczone zostały pod ich względnem panowaniem, zostały spisane w osóbnych traktatach zawartych wprost między temi trzema dworami, 21 kwietnia (3 maja) 1815. Uzupełniano je kolejno przez szereg konwencij szczegółowych, ile razy okoliczności tego wymagały. Zasady ogólne wspomniane w tych traktatach a mogące obchodzić Europę, same jedne tylko wpisano do aktu kongresu wiedeńskiego, obleczonego 27-go maja (9 czerwca) podpisami wszystkich państw do uczęstnictwa w nim wezwanych.

Dziś te zasady ogólne, nie są przedmiotem sporu. Ale szczegóły administracyjne i układy wewnętrzne mogłyby pożytecznie dostarczyć wątku do umów między trzema dworami, dla doprowadzenia względnego stanu ich posiadłości polskich, na które rozciągają się zastrzeżenia traktatów 1815, do harmonji z potrzebami obecnemi i postępem czasu.

Gabinet cesarski oświadcza: że i dziś jest gotów wejść w takie porozumienie z gabinetami wiedeńskim i berlińskim.

W każdym razie, przywrócenie porządku jest warunkiem niezbędnym, który powinien poprzedzić wszelkie rzeczywiste zastosowanie środków przeznaczonych do uspokojenia Królestwa.

Ten warunek wielce zależy od postanowienia wielkich mocarstw, niepoddawania się rachubom, jakie podżegacze powstania polskiego zasadzają lub wmawiają, co do interwencji czynnéj, na rzecz ich przesadzonych pragnień. Przemówienie czyste i kategoryczne ze strony tych mocarstw, przyczyniłoby się do rozproszenia tych złudzeń i do zniweczenia tych rachub, które dążą do przedłużenia nieładu i wzburzenia umysłów.

Mocarstwa przyśpieszyłyby przez to chwilę, któréj najmocniéj pragniemy, — chwilę, w któréj ukojenie namiętności i powrót porządku materjalnego, pozwolą naszemu N a j j a ś n i e j s z e m u P a n u pracować nad uśmierzeniem moralném kraju, przez wprowadzenie w wykonanie środków, jakie N a j j a ś n i e j s z y P a n zachować zamierza, a których rozwój rzucona już zawięź dozwala przeczuwać.

Wasza excellencja zechcesz odczytać i zostawić odpis niniejszéj depeszy głównemu sekretarzowi stanu jéj królewsko-brytańskiéj mości.

Proszę przyjąć i t. d.

Depesza podkanclerzego księcia Gorczakowa do barona Budberga, posła rossyjskiego przy dworze francuzkim.

St-Petersburg, 1 lipca 1863 r.

Książe Montebello zakomunikował mnie, załączający się przy niniejszém odpis depeszy pana francuzkiego ministra spraw zagranicznych.

Oceniliśmy już uczucia, które skłoniły cesarza Francuzów do wyrażenia nam swoich żądań względem prędkiego przerwania zawichrzeń miotających Królestwem Polskiém. Cieszymy się, że gabinet Tuileryjski przyznaje również słuszność myśli, przewodniczącéj nam w odpowiedzi na pierwszą jego komunikację.

Myśl ta nie była wrażona jedynie gotowością uczynić zadość życzeniom wyrażonym nam w formie najbardziéj przyjacielskiéj. Zrodziło ją nadto przeświadczenie o moralnéj solidarności, istniejącéj między wielkiemi mocarstwami, w obec coraz bardziéj i bardziéj oczywistszéj działalności żywiołów rewolucyjnych ze wszystkich krajów, działalności, która się skupia obecnie w Polsce, i nadaje kwestji charakter ogólnie europejski.

Powinniśmy byli zwrócić na tę okoliczność tém baczniejszą uwagę rządu cesarza Napoleona, że jedno z najgłówniejszych ognisk agitacji znajduje się w samym Paryżu. Wychodźcy polscy, opierając się na towarzyskich stosunkach swoich, uknuli tam obszerne sprzysiężenie, które położyło sobie za zadanie, z jednéj strony zbłąkać opinję publiczną Francji, za pomocą systematu bezprzykładnych obelg i potwarzy, z drugiéj zaś — podsycać niepokoje w Królestwie Polskiém, już to pomocą materjalną, już to terroryzmem tajemnego komitetu, już to znowu, najgłówniéj, szerząc przekonanie o czynném postronném wdaniu się na korzyść najnierozsądniejszych dążności powstania.

Wpływ ten stanowi obecnie najgłówniejsze źródło agitacji, która inaczéj dawnoby ustała w obec działalności prawa, w obec obojętności lub wstrętu mass. W tém więc należy szukać moralnéj przyczyny, sprzyjającéj trwaniu pełnego klęsk porządku rzeczy, szybkiego przerwania którego rząd francuzki, równie jak i my, pragnie z głębi serca, w imię miłości ludzkości i pokoju. Przyjemnie jest nam myśleć, że nie pozwala on nadużywać swojego imienia w widokach polskiéj i ogólnéj europejskiéj rewolucji.

Te względy, panie baronie, wskazują już charakter wezwania, z którém zwróciliśmy się do gabinetu tuileryjskiego. One też określają jednocześnie treść i obręby zamiany pomysłów, do któregośmy go wezwali. Kiedy w jakimkolwiek kraju porządek jest mocno zakłócony, państwa ościenne nie mogą na to pozostawać obojętnemi, inne zaś mocarstwa bez żadnej wątpliwości mają prawo interesować się tém ze względów bezpieczeństwa powszechnego. Lecz prawo ścisłe powinno opierać się w takim razie nie inaczéj jak tylko na uchwałach istniejących traktatów. Oto dla czego powinniśmy wyłączyć nawet z przyjacielskiéj zamiany pomysłów, którą daléj prowadzić mamy zamiar, wszelkie napomykanie na prowincje Cesarstwa rossyjskiego, do których nie stosuje się ani jedna uchwała jakiegokolwiek bądź aktu międzynarodowego.

Co się ściąga do Królestwa Polskiego, to p. minister spraw zagranicznych wkroczył w nasze widoki, zakomunikowawszy nam swoje poglądy na środki, któreby mogły, wedle jego zdania, przyczynić się do uspokojenia kraju. Z zadowoleniem notujemy tutaj, że te środki zgadzają się z zamiarami NAJJAŚNIEJSZEGO CESARZA JEGO MOŚCI, jak je wyłożyłem w depeszy mojej z d. 14 (26) kwietnia do barona Brunnowa, odpis któréj polecono było waszéj ekscellencji wręczyć p. Drouyn de Lhuys.

Minister francuzki spraw zagranicznych sam nie przeczy, że wiele z wspomnionych środków wchodzi do planu skreślonego dla siebie przez naszego NAJJAŚNIEJSZEGO MONARCHĘ. Dodam tutaj, że większa część ich została już wprowadzona w wykonanie, zgodnie z rozkazami CESARZA, lub przygotowana do tego przez dalszy rozwój, który JEGO CESARSKA MOŚĆ zachował Sobie nadać im, na zasadach myśli jasno wytkniętéj.

Niemniéj jednak winienem zrobić uwagę, że doświadczenie przekonało aż do oczywistości, jak mylną byłoby rzeczą liczyć na skuteczność tych kombinacij dla moralnego uspokojenia Polski pierwiéj nim przywrócone w niéj będą porządek materjalny i poważanie władz.

Dopóki trwać będą teraźniejsze niepokoje, dopóki przedewszystkiem zachowana będzie nadzieja na pomoc zewnętrzną, będąca najpotężniejszą dźwignią powstania, podobny stan rzeczy doprowadzi niechybnie tylko do tego, że z jednéj strony będzie naprawdę sprzeciwiać się zastosowaniu wszystkich środków, przedsięwziętych przez rząd CESARSKI a z drugiéj skłoni polskich powstańców odrzucić te środki w takim nawet razie, jeśliby im nadano wszystkie rozmiary wskazane przez francuzkiego ministra spraw zagranicznych. W istocie nie można mieć nadziei, ażeby więcéj lub mniéj wybitne odcienia, nadane sześciu punktami, o których wspomina depesza pana Drouyn de Lhuys, pytaniem o amnestji, autonomji administracyjnéj i przedstawicielstwie narodowém, po części ziszczonem już w Królestwie, skłoniły powstańców do złożenia broni. Uważać oni je będą tylko za jeden krok więcéj na drodze wiodącej do stale wytkniętego celu swoich nadziei i usiłowań, zmierzających do tego, ażeby skłonić okazywane im z zewnątrz współczucie do czynnego wdania się ku obronie najbardziéj przesadzonych roszczeń. Ujrzą w nich oni tylko pobudkę do opornego trwania w przyjętym przez siebie trybie postępowania. Wniosek, do któregoby oni przyszli, zupełnie byłby przeciwnym oczekiwanemu rozwiązaniu. To wszystko przedłużyłoby tylko i pogorszyło nieszczęśliwy stan rzeczy, któremu troskliwość rządu francuzkiego i Cesarskiego gabinetu pragnęłyby jednakowo jak można najprędzéj położyć koniec.

Z kolei potrącamy w depeszy pana Drouyn de Lhuys o dwie inne myśli: jedną o czasowém zawieszeniu broni, opartém na utrzymaniu wojennego s t a t u q u o, drugą— o konferencji ośmiu mocarstw, które podpisały ogólny traktat wiedeński 27 maja (9 czerwca) 1815 r.

Co się tycze pierwszego, to jakkolwiek gorącémby było pragnienie nasze widzieć ustanie przelewu krwi, nie jesteśmy jednak w stanie zdać sobie dokładnéj sprawy z praktycznego znaczenia podobnéj kombinacji. Mniemamy, iż rząd francuzki niemniéj od nas znalazłby się w kłopocie względem określenia charakteru, doniosłości i sposobu wykonania jakiejkolwiekbądź umowy, mającéj za cel ustanowić wojenne s t a t u q u o, które oczywiście nie może się ustalić między rządem prawnie ustanowionym, a tajemnym komitetem, opartym na terroryzmie, którego wszystkie czynności napiętnowane są zbrodniami, i któremu służą bandy powstańcze, rozproszone po lasach. Między podobnemi żywiołami możliwą jest tylko jedna ugoda, zgodna z wymaganiami porządku, z godnością C e s a r z a i z uszanowaniem narodu rossyjskiego i armji rossyjskiéj, a mianowicie — poddanie się powstańców. Gdy ono nastąpi, NAJJAŚNIEJSZY MONARCHA nasz będzie się przewodniczyć natchnieniami swojego mi-

KURJER WILENSKI

Своего милосердія, безъ всякихъ другихъ ограниченій, кромѣ строгихъ обязанностей Своихъ, какъ ГОСУДАРЯ.

Что касается второй комбинаціи, т. е. конференцій, мы нисколько не отрицаемъ у державъ подписавшихъ общій вѣнскій договоръ 27 мая (9 іюня), права истолковывать, согласно ихъ собственнымъ убѣжденіямъ, выраженія трактата, въ которомъ они принимали участіе.

Хотя о I статьѣ этого договора все было высказано уже безъ всякаго практическаго результата, мы по прежнему готовы принимать въ духѣ соглашенія и внимательности замѣчанія, дѣлаемыя намъ обычнымъ путемъ дипломатическихъ сношеній.

Но созваніе конференцій значительно превзошло бы предѣлы подобнаго права толкованій. Собраніе такого рода, имѣющее цѣлью обсужденіе вопросовъ, касающихся самыхъ ближайшихъ интересовъ внутренней администраціи, былобы равносильно вмѣшательству, которое великая держава можетъ допустить тѣмъ менѣе, что оно не оправдывается ни духомъ, ни буквою существующихъ трактатовъ. Не только не содѣйствовало бы оно, поэтому, миролюбивой цѣли, имѣющейся въ виду, но увеличило бы лишь надменность мятежниковъ и ослабило бы уваженіе къ правительству.

Образъ дѣйствій, принятый въ 1815 году, указываетъ, намъ кажется, довольно ясно на сущность переговоровъ, могущихъ возникнуть касательно вопросовъ, которые затрогиваютъ, съ одной стороны, общіе интересы, а съ другой—частности администраціи, подлежащія исключительно вѣдѣнію пограничныхъ государствъ. Въ упомянутую эпоху установлено было, на практикѣ, различіе между этими двумя категоріями интересовъ. Послѣднія изъ нихъ составляли предметъ отдѣльныхъ переговоровъ, со стороны правительствъ русскаго, австрійскаго и прусскаго, между которыми историческія преданія, непрестанныя сношенія и близкое сосѣдство установили тѣсную солидарность. Всѣ постановленія, опредѣлявшія внутреннюю администрацію и взаимное положеніе польскихъ областей, постановленныхъ во время вѣнскаго конгресса подъ владычество каждой изъ этихъ державъ, были внесены въ сепаратные договоры, заключенные ими непосредственно 21 апрѣля (3-го мая) 1815 года. Договоры эти были постепенно пополняемы рядомъ спеціяльныхъ конвенцій, всякій разъ, какъ требовали того обстоятельства. Одни лишь общіе принципы, заключавшіеся въ упомянутыхъ договорахъ и которые могли интересовать Европу, вошли въ актъ вѣнскаго конгресса, къ которому 27 мая (9 іюня) приложили подпись всѣ державы, принимавшія участіе въ его составленіи.

Нынѣ не объ этихъ общихъ принципахъ идетъ рѣчь. Что же касается до вопросовъ административныхъ и внутренняго устройства, то они съ пользою послужили бы предметомъ для переговоровъ между тремя державами, съ цѣлью согласить взаимное положеніе польскихъ ихъ владѣній, къ которымъ прилагаются постановленія трактатовъ 1815 года, съ существующими потребностями и прогрессомъ вѣка. ИМПЕРАТОРСКІЙ кабинетъ заявляетъ нынѣ же о готовности своей приступить къ подобному соглашенію съ кабинетами вѣнскимъ и берлинскимъ.

Вамъ необходимо, какъ можно чаще, настаивать на томъ, что исходъ печальнаго положенія дѣлъ, занимающаго насъ не менѣе, чѣмъ правительство е. в. императора Французовъ, должно искать, съ одной стороны и главнѣйшимъ образомъ, въ благосклонныхъ и просвѣщенныхъ намѣреніяхъ, внушаемыхъ нашему АВГУСТѢЙШЕМУ МОНАРХУ заботливостію ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА, какъ о благосостояніи Царства Польскаго, такъ и остальной Имперіи, а съ другой, въ солидарномъ нравственномъ вліяніи, которое могли бы употребить великія державы съ цѣлью уничтожить происки партіи, стремящейся произвести потрясеніе на всемъ материкѣ Европы.

Внѣ этихъ, необходимыхъ для практическаго рѣшенія вопросовъ могутъ существовать только недоразумѣнія, опасныя для будущности Польши иобще-европейскаго мира, или преступные замыслы партіи, готовой пожертвовать спокойствіемъ своего отечества и Европы для осуществленія мечтательныхъ своихъ притязаній.

Ничто не въ состояніи повредить въ такой степени дѣлу порядка и согласія, обращающему на себя вниманіе кабинетовъ, какъ раздоръ между ними; ничто не можетъ принести ему столько пользы, какъ взаимное ихъ соглашеніе.

Вотъ почему мы выразили правительству е. в. императора Французовъ желаніе достигнуть соглашенія этого путемъ дружественныхъ объясненій.

Оттѣнки, существующіе между нашими взглядами, не до такой степени сильны, чтобы слѣдовало намъ отказаться отъ этой надежды. Намъ пріятно видѣть залогъ ея въ той мудрости, съ которою его величество императоръ Французовъ умѣетъ цѣнить интересы Франціи и Европы, и въ томъ довѣріи, которое г. французкій министръ иностранныхъ дѣлъ выразилъ къ намѣреніямъ, заявленымъ всѣми постановленіями нашего АВГУСТѢЙШАГО МОНАРХА.

Прошу васъ прочесть эту депешу г. Друэну де-Люи и оставить его превосходительству копію съ нея.

Прямите, и проч.

Депеша вице-канцлера князя Горчакова къ г. Балабину, россійскому посланнику при австрійскомъ дворѣ.

С.-Петербургъ, 1-го іюля 1863 г.

По приказанію своего правительства, г. австрійскій повѣренный въ дѣлахъ прочелъ мнѣ и оставилъ копію съ прилагаемой при семъ депеши графа Рехберга.

Съ самаго начала смутъ въ Царствѣ Польскомъ, мы поняли справедливый интересъ, который правительство е. и. к. а. в. должно было принимать въ событіяхъ, происходившихъ непосредственно въ его сосѣдствѣ и способныхъ отозваться на спокойствіи польскихъ его провинцій. Хотя доселѣ возстаніе сосредоточило всѣ усилія свои въ Царствѣ и хотя къ этому центру безпорядковъ стекались и приносили ему новую пищу большею частью разрушительные элементы изъ пограничныхъ провинцій, принадлежащихъ другимъ державамъ, самая обыкновенная предусмотрительность указывала, что печальныя событія эти не могутъ получить никакого исхода, который не интересовалъ бы въ одинаковой степени сосѣднія государства.

Вотъ почему мы поспѣшили пригласить вѣнскій кабинетъ къ обмѣну идей. Съ живѣйшимъ удовольствіемъ убѣждаемся, что онъ не ошибся касательно смысла этого дружественнаго соглашенія, основаннаго на общихъ нашихъ интересахъ, въ виду случайностей, предвидѣнныхъ коноводами возстанія, которые, не смотря на прозрачную завѣсу, скрывающую ихъ происки, стремятся къ послѣдствіямъ, способнымъ въ результатѣ поколебать неприкосновенность даже владѣній е. и. к. а. в.

Графъ Рехбергъ предлагаетъ соображеніямъ ИМПЕРАТОРА кабинета нѣкоторыя мѣры, могущія, по мнѣнію его, содѣйствовать къ умиротворенію Царства Польскаго. Его сіятельству слишкомъ хорошо извѣстно положеніе дѣлъ въ этой странѣ, чтобы предстояла мнѣ необходимость обращать вниманіе на то, что многія изъ этихъ мѣръ уже существуютъ, а другія заключаютъ въ себѣ общіе принципы, не противорѣчащіе, въ главнѣйшихъ своихъ чертахъ, тому развитію, которое АВГУСТѢЙШІЙ МОНАРХЪ нашъ предоставилъ Себѣ сообщить теперешнимъ учрежденіямъ Царства, когда наступитъ для того удобная минута.

Самъ австрійскій министръ иностранныхъ дѣлъ подтверждаетъ, сверхъ того, что большая часть этихъ идей входитъ въ планъ, предначертанный ЕГО ВЕЛИЧЕСТВОМЪ ГОСУДАРЕМЪ ИМПЕРАТОРОМЪ. Но его сіятельство согласится, однако, что онѣ не могутъ быть приложены съ какою-либо надеждою на успѣхъ до тѣхъ поръ, пока не возстановленъ будетъ матеріяльный порядокъ. Графъ Рехбергъ пойметъ конечно, что доколѣ не выполнено будетъ это необходимое условіе для благотворной дѣятельности правительства, всякая попытка преобразованій въ Царствѣ рушится, съ одной стороны, предъ тѣми же самыми препятствіями, которыя противупоставляли имъ доселѣ теперешніе безпорядки, а съ другой, предъ нравственнымъ поощреніемъ, которымъ надежда на дѣятельное вмѣшательство со стороны должна по необходимости питать самыя безсмысленныя притязанія мятежа.

Отъ великихъ державъ много зависитъ разсѣять эти заблужденія, разрушить эти расчеты и приблизить прекращеніе подобнаго порядка дѣлъ, обративъ серьозное вниманіе на указанную нами существенную сторону вопроса, которая, по нашему мнѣнію, дѣлаетъ его опаснымъ для всей Европы.

Мы всегда будемъ готовы обмѣняться, по этому поводу, мыслями съ каждою изъ державъ путемъ дипломатическихъ сношеній и съ искреннимъ желаніемъ достигнуть соглашенія.

Что касается до совѣщаній въ конференціи, гдѣ участвовали бы всѣ державы, подписавшія главный актъ вѣнскаго конгресса 27-го мая (9 іюня) 1815 года, мы не отрицаемъ того интереса, который державы эти должны принимать въ теперешнемъ положеніи Царства Польскаго, на сколько оно способно поколебать общее спокойствіе и равновѣсіе, установленное трактатомъ, составленію котораго онѣ содѣйствовали; мы не отрицаемъ у нихъ права истолковывать смыслъ этого акта, сообразно своимъ воззрѣніямъ. Но мы не могли бы признать ни своевременнымъ, ни практически полезнымъ подвергнуть обсужденію ихъ вопросы, которые касались бы самыхъ ближайшихъ частностей администраціи Царства. Никакая великая держава не могла бы допустить подобнаго прямаго вмѣшательства въ свои внутреннія дѣла, которое не оправдывается, сверхъ того, ни духомъ, ни буквою существующихъ трактатовъ и лишь отдалило бы миротворную цѣль, привлекающую заботы и желанія державъ, усиливъ притязанія польскихъ мятежниковъ въ ущербъ значенію ИМПЕРАТОРСКОЙ власти.

Графъ Рехбергъ, подчинивъ готовность свою пристать къ подобной комбинаціи предварительному соглашенію ИМПЕРАТОРСКАГО кабинета, предугадалъ самъ, съ чувствомъ справедливости, которое АВГУСТѢЙШІЙ МОНАРХЪ нашъ оцѣнилъ вполнѣ, невозможность для насъ допустить ее. Намъ пріятно видѣть въ этой осторожности новое доказательство дружескаго расположенія вѣнскаго кабинета и той точности, съ которою графъ Рехбергъ оцѣниваетъ теперешнее положеніе дѣлъ.

Образъ дѣйствій, принятый въ 1815 году, указываетъ намъ, кажется, довольно ясно на сущность переговоровъ, могущихъ возникнуть касательно вопросовъ, которые затрогиваютъ, съ одной стороны, общіе интересы, а съ другой, частности администраціи, подлежащія исключительно вѣдѣнію пограничныхъ государствъ. Въ упомянутую эпоху установлено было, на практикѣ, различіе между этими двумя категоріями интересовъ. Послѣднія изъ нихъ составляли предметъ отдѣльныхъ переговоровъ со стороны правительствъ русскаго, австрійскаго и прусскаго, между которыми историческія преданія, непрестанныя сношенія и близкое сосѣдство установили тѣсную солидарность. Всѣ постановленія, опредѣлившія внутреннюю администрацію и взаимное положеніе польскихъ областей, поставленныхъ во время вѣнскаго конгресса подъ владычество каждой изъ этихъ державъ, были занесены въ сепаратные договоры, ими непосредственно заключенные 21-го апрѣля (3-го мая) 1815 года. Договоры эти были постепенно пополняемы рядомъ спеціяльныхъ конвенцій всякій разъ, какъ требовали того обстоятельства. Одни лишь общіе принципы, заключавшіеся въ упомянутыхъ договорахъ и которые могли интересовать Европу, вошли въ актъ вѣнскаго конгресса, къ которому 27-го мая (9-го іюня) приложили подпись всѣ державы, принимавшія участіе въ его составленіи.

Нынѣ не объ этихъ общихъ принципахъ идетъ рѣчь. Что же касается вопросовъ административныхъ и внутренняго устройства, то они съ пользою послужили бы предметомъ для переговоровъ между тремя державами, съ цѣлью согласить взаимное положеніе польскихъ ихъ владѣній, къ которымъ прилагаются постановленія трактатовъ 1815 года, съ существующими потребностями и прогрессомъ вѣка. ИМПЕРАТОРСКІЙ кабинетъ заявляетъ нынѣ же о готовности своей приступить къ подобному соглашенію съ кабинетами вѣнскимъ и берлинскимъ.

Августѣйшій МОНАРХЪ нашъ питаетъ слишкомъ высокое довѣріе къ миролюбивымъ намѣреніямъ и чувствамъ е. в. императора австрійскаго, чтобы не быть убѣжденнымъ, что соглашеніе на указанныхъ основаніяхъ привело бы къ результатамъ, одинаково удовлетворительнымъ для взаимныхъ интересовъ трехъ державъ, для благосостоянія ихъ польскихъ подданныхъ и для общихъ соображеній, соединяющихъ вопросы эти со спокойствіемъ и равновѣсіемъ Европы.

Прошу васъ прочесть эту депешу г. австрійскому министру иностранныхъ дѣлъ и оставить ему копію съ нея.

Примите и пр. (J. de St. P. и Рус. Инв.)

Парижскій корреспондентъ Indépéndance Belge пишетъ, отъ 12-го іюля: „Извѣстія изъ Виши самыя миролюбивыя. Всѣ виды на войну, всякая возможность столкновенія исчезли. Знатные Поляки, живущіе въ Парижѣ, какъ напримѣръ князь Чарторыйскій, потеряли всякую надежду. Правительство всѣ свои заботы обратило на Мексику, и увѣряютъ, что императрица часто говоритъ о будущихъ судьбахъ этой страны". Другой корреспондентъ пишетъ также: „Что побудило императора отказаться отъ мысли о войнѣ съ Россіей, образъ ли дѣйствій Австріи или благоразумная сдержанность англійскаго кабинета, не извѣстно; но вѣрно то, что, отправляясь въ Виши, императоръ далъ самыя ясныя надежды на миръ. Конфиденціяльныя сообщенія туринскому и стокгольмскому кабинетамъ не составляютъ ни малѣйшаго сомнѣнія по этому вопросу".

(Моск. Вѣд. 7 іюля.)

— Парижскій корреспондентъ газеты „l'Indépendance Belge" отъ 20 іюля, между прочимъ пишетъ: „Возвращаясь къ ежедневнымъ извѣстіямъ, увѣряютъ меня, что правительство обязало періодическія изданія не помѣщать въ своихъ столбцахъ нотъ по дѣламъ Польши, публикованныхъ въ газетѣ „Patrie." (l'Ind. B.)

łosierdzia, bez żadnych innych ścieśnień, oprócz ścisłych obowiązków swoich, jako CESARZA.

Co się tycze drugiéj kombinacji, to jest konferencji, bynajmniéj nie zaprzeczamy mocarstwom, które podpisały ogólny traktat wiedeński 27 maja (9 czerwca) 1815 roku, prawa tłómaczyć zgodnie z własnemi przekonaniami wyrazy traktatu, w którym one brały udział.

Chociaż o 1-m artykule tego traktatu wypowiedziane było wszystko bez osięgnienia żadnego rezultatu praktycznego, my jak dawniéj gotowi jesteśmy przyjmować w duchu pojednania i względności uwagi, przekładane nam zwyczajną drogą stosunków dyplomatycznych.

Lecz zwołanie konferencij znacznie przekroczyłoby granice podobnego prawa wykładów. Podobne zgromadzenie w celu roztrząsania pytań, tyczących się najbliższych względów wewnętrznéj administracji, znaczyłoby zupełnie to samo, co bezpośrednia interwencja, na którą wielkie mocarstwo tém mniéj może zezwolić, że ona nie usprawiedliwia się ani duchem, ani literą istniejących traktatów. Tak więc, nietylko nie odpowiadała by ona będącym na względzie celom pojednawczym, ale nadto zwiększyłaby tylko zarozumiałość powstańców i osłabiłaby uszanowanie dla rządu.

Kolej działania, przyjęta w 1815 r., wskazuje, jak nam się zdaje, dość jasno istotę rokowań, mogących się wynurzyć co do kwestij, które dotykają z jednej strony ogólnych interesów, a z drugiéj — szczegółów administracji, należących wyłącznie do dziedziny państw ościennych. W wspomnionym okresie, ustanowiona została, w praktycznem zastosowaniu, różnica między temi dwiema kategorjami interesów. Ostatnie z nich stanowiły przedmiot odrębnych układów ze strony rządów rossyjskiego, austryjackiego i pruskiego, między któremi podania dziejowe, bezustanne związki i blizkie sąsiedztwo utworzyły mocną spójność. Wszystkie postanowienia, określające administrację wewnętrzną i wzajemne położenie prowincij polskich, oddanych podczas kongresu wiedeńskiego pod władzę każdego z tych mocarstw, włączone były do odrębnych traktatów, zawartych pomiędzy niemi bezpośrednio 21 kwietnia (3 maja) 1815 r. Traktaty te były uzupełniane szeregiem szczegółowych umów, ile razy tylko tego wymagały okoliczności. Jedne tylko ogólne zasady, zawarte w pomienionych traktatach, i które mogły obchodzić Europę, weszły do aktu kongresu wiedeńskiego, na którym 27 maja (9 czerwca) położyły podpisy wszystkie mocarstwa, które brały udział w jego uchwaleniu.

Obecnie nie o tych ogólnych zasadach jest mowa. Co się zaś tycze kwestij administracyjnych i urządzenia wewnętrznego, to one z korzyścią posłużyłyby za treść do rokowań między trzema mocarstwami, w celu pogodzenia położenia wzajemnego ich prowincij polskich, do których stosują się uchwały traktatów 1815 r. z istniejącemi wymaganiami i postępem wieku. Gabinet CESARSKI oświadcza obecnie swoją gotowość przystąpić do podobnej umowy z gabinetami wiedeńskim i berlińskim.

Wypada panu koniecznie, jak można częściéj nastawać na to, że końca smutnego stanu rzeczy, interesującego nas niemniéj od rządu naj. cesarza Francuzów, szukać należy, z jednéj strony i to najgłówniéj, w łaskawych i oświeconych zamiarach, natchnionych naszemu Najjaśniejszemu MONARSZE troskliwością JEGO CESARSKIEJ MOŚCI równie o dobry byt Królestwa Polskiego, jak i reszty Cesarstwa, a z drugiéj w solidarnym wpływie moralnym, którego mogłyby użyć wielkie mocarstwa w celu zniweczenia intryg partji, dążącéj do wywołania wstrząśnienia na całym lądzie stałym Europy.

Po za obrębem tych, niezbędnych dla praktycznego rozwiązania zagadnień, mogą istnieć tylko nieporozumienia, niebezpieczne dla przyszłości Polski i pokoju powszechnego, albo występne zamysły partji, gotowéj poświęcić spokojność swojéj ojczyzny i Europy dla urzeczywistnienia marzycielskich swoich roszczeń.

Nic nie jest w stanie do tego stopnia zaszkodzić interesowi porządku i zgody, zwracającemu na siebie uwagę gabinetów, jak poróżnienie między niemi; nic nie może mu przynieść tyle pożytku, co wzajemne ich porozumienie się.

Oto dla czego wyraziliśmy rządowi naj. cesarza Francuzów życzenie, osięgnąć to porozumienie się na drodze przyjaznych objaśnień.

Odcienia, istniejące w naszych poglądach, nie są tak dalece potężne, ażeby należało nam zrzekać się téj nadziei. Miło widzieć nam jej rękojmię w téj mądrości, z jaką n. cesarz Francuzów umie cenić interesa Francji i Europy, i w téj ufności, jaką p. francuzki minister spraw zagranicznych wynurzył względem zamiarów, okazanych we wszystkich postanowieniach naszego Najjaśniejszego MONARCHY.

Proszę pana przeczytać tę depeszę p. Drouyn de Lhuys, i zostawić jego ekscellencji jej odpis.

Proszę przyjąć i t. d.

Depesza podkanclerzego księcia Gorczakowa do p. Bałabina, posła rossyjskiego przy dworze austryjackim.

St. Petersburg, 1-go lipca 1863 r.

Z rozkazu swojego rządu, pan sprawujący interesa austryjackie przeczytał mi i zostawił kopję z załączonéj przy obecném depeszy hrabiego Rechberga.

Od samego początku rozruchów w Królestwie Polskiém, myśmy zrozumieli sprawiedliwą uwagę, jaką rząd jego c. k. mości winien był przywiązywać do wypadków, zachodzących bezpośrednio w sąsiedztwie i mogących oddziałać na spokojność polskich jego prowincij. Jakkolwiek dotychczas powstanie ześrodkowywało wszystkie swe usiłowania w Królestwie, i jakkolwiek do tego środka zbiegały się i przynosiły mu zasiłek w większéj części burzliwe żywioły z prowincij pogranicznych, należących do innych mocarstw,—najpospolitsza przezorność wskazywała, że te smutne wypadki nie mogą znaleźć żadnego takiego rozwiązania któreby w jednostajnym stopniu nie obchodziło państw sąsiednich.

Oto dla czegośmy pośpieszyli wezwać gabinet wiedeński od wymiany pomysłów. Z najżywszém zadowoleniem przekonywamy się, że się on nieomylił co do treści tego przyjaznego, porozumienia opartego na wspólnych naszych interesach, w obec wydarzeń przewidzianych przez hersztów powstania, którzy, pomimo przezroczystéj zasłony, ukrywającéj ich knowania, dążą do następstw, mogących w rezultacie wstrząsnąć nawet nietykalność posiadłości j. c. k. a. mości.

Hrabia Rechberg przekłada do uwagi gabinetu CESARSKIEGO niektóre środki, mogące według jego zdania wpłynąć na uspokojenie Królestwa Polskiego. Jego ekscelencji bardzo dobrze jest wiadomy stan rzeczy w téj krainie, ażebym znajdował potrzebę zwracać jego uwagę na to, że wiele z tych środków już istnieje, inne zaś zawierają w sobie zasady ogólne, w głównych swoich zarysach nieprzekorne temu rozwojowi, jaki Najjaśniejszy nasz MONARCHA zastrzegł sobie udzielić teraźniejszym instytucjom Królestwa, gdy nastąpi stosowna do tego chwila.

Sam nadto austryjacki minister spraw zagranicznych stwierdza, że większa część tych myśli wchodzi do planu zakreślonego przez Najjaśniejszego CESARZA JEGO MOŚCI. Ale przyzna wszelako jego ekscellencja, że one dopóty nie mogą być zastosowane z jakąkolwiek nadzieją powodzenia, dopóki porządek materjalny przywróconym nie będzie. Hrabia Rechberg zrozumie zapewnie, że póki nie uczyni się zadość temu niezbędnemu warunkowi do dobroczynnego działania rządu, póty wszelka próba reform w Królestwie upadnie, z jednéj strony w obec tychże samych przeszkód, które teraźniejsze nieporządki naprzeciwko nim stawiły, a z drugiéj w obec moralnéj zachęty, jaką nadzieja czynnego wmieszania się zagranicznego koniecznie dawać musi najbezrozumniejszym pragnieniom rokoszu.

Od wielkich mocarstw przeważnie zależy rozproszenie tych błędów, obalenie tych rachub i zbliżenie końca podobnego stanu rzeczy, przez zwrócenie bacznéj uwagi na wskazaną przez nas istotną stronę zagadnienia, które podług naszego zdania czyni je niebezpieczném dla całéj Europy.

My zawsze będziemy gotowi do wymiany z tego powodu pomysłów z każdém z pomiędzy mocarstw na drodze stosunków dyplomatycznych i ze szczerém pragnieniem osięgnięcia zgody.

Co się tycze obrad na konferencji, w któréj miałyby uczęstniczyć wszystkie państwa, co główny akt kongresu wiedeńskiego d. 27 maja (9 czerwca) 1815 roku podpisały, my nie zaprzeczamy tego zajęcia jakie owe mocarstwa mieć muszą w obecném położeniu Królestwa Polskiego, o ile to zachwiać może spokojność powszechną i równowagę przez traktat ustaloną, do któréj ustanowienia one się przyłożyły; my nie zaprzeczamy im prawa tłómaczyć duch tego traktatu stosownie do swoich poglądów. Ale mybyśmy nie mogli uznać ani wczesności, ani praktycznego pożytku w oddawaniu do ich rozwagi pytania, tyczącego się najbliższych szczegółów administracji Królestwa. Żadne wielkie mocarstwo nie mogłoby zezwolić na podobne bezpośrednie do jego interesów wewnętrznych mieszanie się, które nadto nie usprawiedliwia się ani duchem, ani literą istniejących traktatów, i tylko wzmacniając roszczenia rokoszan polskich z ujmą znaczenia władzy CESARSKIEJ, odsunęłoby cel pokojodajny, przychylający do siebie troskliwość i życzenia mocarstw.

Hrabia Rechberg, poddając gotowość swoją przyłączenia się do podobnéj kombinacji poprzedniemu zgodzeniu się gabinetu cesarskiego, przewidział sam, z uczuciem sprawiedliwości, które NAJJAŚNIEJSZY nasz MONARCHA w zupełności ocenił, niemożność dla nas zezwolenia na nię. Miło nam widzieć w téj ostróżności nowy dowód przyjaznego usposobienia gabinetu wiedeńskiego i owéj ścisłości, z jaką hrabia Rechberg ocenia dzisiejszy stan rzeczy.

Sposób postępowania, przyjęty w roku 1815, wskazuje nam zdaje się dosyć jasno charakter rokowań, mogących nastąpić co do zagadnień, które z jednéj strony potrącają o interesa ogólne, a z drugiéj dotykają szczegółów administracji, należących wyłącznie do dziedziny państw sąsiednich. We wspomnionéj epoce zaprowadzono praktyczne różnicę pomiędzy temi dwiema kategorjami interesów. Ostatnie z nich były przedmiotem osóbnych obrad ze strony rządu rossyjskiego, austryjackiego i pruskiego, pomiędzy któremi podania historyczne, stosunki nieprzerwane i blizkie sąsiedztwo, spowodowały ścisłą solidarność. Wszystkie postanowienia, któremi określono administrację wewnętrzną i wzajemny stosunek prowincij polskich, oddanych w czasie kongresu wiedeńskiego pod panowanie każdego z tych mocarstw, były wpisane do oddzielnych umów, bezpośrednio przez nich zawartych d. 21 kwietnia (3 maja) 1815 roku. Umowy te były stopniowo uzupełniane szeregiem konwencij pojedyńczych, w każdym razie, gdy okoliczności tego wymagały. Same tylko zasady ogólne, we wspomnionych umowach zawarte, a któreby mogły obchodzić Europę, weszły do aktu kongresu wiedeńskiego, na którym 27 maja (9 czerwca) podpisały się wszystkie mocarstwa, co udział w jego ułożeniu przyjęły.

Obecnie nie o te zasady ogólne rzecz się toczy. Co się zaś tycze zagadnień administracyjnych i urządzenia wewnętrznego, to te z pożytkiem mogłyby być przedmiotem rokowań pomiędzy trzema mocarstwami w celu pogodzenia wzajemnego stosunku ich posiadłości polskich, do których ściągają się postanowienia traktatów 1815 roku, z rzeczywistemi potrzebami i postępem wieku. Gabinet Cesarski wynurza od dziś dnia gotowość swoję przystąpienia do podobnego porozumienia się z gabinetem wiedeńskim i berlińskim.

Najjaśniejszy nasz MONARCHA ma za nadto wysokie zaufanie do tchnących pokojem zamiarów i uczuć najjaśniejszego cesarza austryjackiego, ażeby nie był przekonanym, że porozumienie się na wspomnionych zasadach przywiodłoby do rezultatów, zarówno czyniących zadość wzajemnym interesom trzech mocarstw, dobremu bytowi ich poddanych polskich, oraz względom ogólnym, wiążącym te zagadnienia z pokojem i równowagą Europy.

Proszę pana przeczytać tę depeszę p. austryjackiemu ministrowi spraw zagranicznych i zostawić mu jéj odpis.

Proszę przyjąć i t. d.

(Jour. de St. P. i Inw. Ros.)

Korrespondent paryzki „Indépendance Belge" pisze pod d. 12 lipca: „Wiadomości z Vichy są zupełnie tchnące pokojem. Wszystkie nadzieje na wojnę i wszelka możliwość starcia się znikły. Znakomici Polacy, mieszkający w Paryżu, jak np. książę Czartoryjski, stracili wszelką nadzieję. Rząd wszystkie swoje usiłowania zwrócił na Meksyk i zapewniają, że cesarzowa często mówi o przyszłych losach tego kraju." Drugi korrespondent pisze także: „Co skłoniło cesarza wyrzec się myśli o wojnie z Rossją, czy tryb postępowania Austrji, czy też rozsądne umiarkowanie angielskiego gabinetu, nie wiadomo; to tylko pewna, że wyjeżdżając do Vichy, cesarz zrobił najwyraźniejszą nadzieję pokoju. Poufne kommunikacje do gabinetów turyńskiego i sztokholmskiego nie zostawiają najmniejszéj wątpliwości w téj kwestji. (Mosk. Wied.)

— Korrespondent paryzki dziennika l'Indépendance Belge z d. 20 lipca pisze między innemi co następuje: Wracając do pytań dziennych, upewniano mię, że rząd zobowiązał dzienniki nie umieszczać w swoich słupach petycij w sprawie polskiéj, ogłoszonych przez dziennik Patrie.

(Ind, B.)

Częśc Nieurzędowa.

OD REDAKCJI.

Ponieważ już prawie wszystkie urzędy pocztowe w ostatnich dniach zaczęły przyjmować korrespondencję pieniężną, upraszamy przeto o rychłe nadesłanie należnych pieniędzy za przedpłatę Kurjera tak za ubiegłe kwartały, jak również i za bieżące półrocze.

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

KONSTANTYNOPOL, piątek 17 lipca. Sułtan wrócił ze swojéj wycieczki do warstatów okrętowych na morzu Marmora; wydał rozkazy na budowanie nowych statków, mających powiększyć flotę wojenną.

FLENSBURG, piątek 17 lipca. Komissarz królewski niezgadza się, aby izba głosowała co do ważności wyborów, odbytych w Tondern; największa część posłów niemieckich składa swe umocowania; zgromadzenie więc nieposiada wymaganéj liczby członków do prawomocnego działania.

PARYŻ, niedziela 19 lipca. „Monitor powszechny“ umieszcza doniesienie marszałka Forey o poddaniu się Mexico.

— Dziennik urzędowy również umieszcza notę o uwięzieniu pięciu passażerów dokonaném w Genui na pokładzie okrętu francuzkiego. Nota mówi: że Francja uwiadomiła o tém godnem pożałowania zdarzeniu, rząd włoski i wezwała, aby pośpieszył z jego naprawą i zupełném zadośćuczynieniem. Rząd włoski, według słów noty, zapewne odpowie przyjaźnemu umiarkowaniu wymagań Francji.

LONDYN, 19 lipca wieczorem. Wiadomości z New-Yorku z dnia 9 oznajmują, że bitwa pod Gettysburgem nie była wznowioną. Jenerał Meade zajął to miasto. Doniesienia szczegółowe o bitwie gettysburgskiéj podają straty związkowych w zabitych i ranionych na 20, straty zaś oderwańców na 30 tysięcy ludzi. Zapewniają, że wojsko jenerała oderwańców Lee, cofnęło się do Wirginji.

P. Lincoln odmówił wice-prezydentowi Stanów skonfederowanych, żądanego przezeń pozwolenia przybycia do Waszyngtonu z ważnem przełożeniem; p. Lincoln oświadczył, że droga zwyczajna wystarczy do załatwienia na piśmie poselstwa.

Domyślają się, że jenerał Lee stoi teraz nad brzegami rzeki Nord-River między Harpers Ferry i Williams Point, i że gotów będzie stoczyć bitwę między Hagerstown i Potomakiem. Wojsko związkowe pod rozkazami jenerała Meade pośpiesza, o ile tylko złe drogi na to pozwalają. Jazda pod dowództwem naczelników Bueford i Kirpatrick posunęła się do Williams Point, gdzie zdybała oderwańców; związkowi zmuszeni byli cofnąć się ze stratą. Jenerał Frenche odparty został od Wiliams-Port, które zdobyć usiłował.

Urzędowa depesza z New-Yorku z dnia 7 lipca oznajmuje, że twierdza Wicksburg poddała się związkowym bezwarunkowo dnia 4 lipca.

KOPENHAGA, niedziela 19 lipca wieczorem. Dziennik „Berlingske Tidende“ oznajmuje za rzecz bardzo prawdopodobny, że jutro w poniedziałek sejm szlezwigski będzie zamknięty.

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

— MIASTA WOŁYŃSKIE. (Ciąg dalszy).

ŁUCK. Miasto powiatowe nad Styrem, leży o 243 wiorsty od Żytomierza; styka się z niém przedmieście Wólka Podłucka, na którém wielu z miasta powsiadało. Mieszkańców w Łucku jest 3,537 męsk. i 3,589 żeńsk., czyli 7,126 głów płci obojéj. W téj liczbie jest szlachty 824, duchowieństwa 72, kupców 318, mieszczan i cechowych 3,401, włościan 897, wojskowych 675, oraz nienależących do tych rubryk 39 osób. Do miasta przypisanych liczy się 1,930 osób męsk., i 2,233 płci obojéj. Posiadaczy domów i nieruchomości w mieście znajduje się 487. Handel łucki jest niewielkiego znaczenia. Kupców w r. 1862 liczyło się tu: piérwszéj gildy 1, drugiéj 1, a trzeciéj 31, lecz z pomiędzy nich znaczniejsza część prowadzi handel gdzieindziéj. Kramów i magazynów kupieckich jest w Łucku 168, innych zakładów handlowych 36. Jarmarków liczy się trzy do roku, ale obróty na nich, równie jak na targach zwyczajnych tego miasta, niewielkiego są znaczenia. Rzemieślników w Łucku jest 282, a w téj liczbie 73 majstrów; wyroby ich, krom niewielkiéj części wywożonych do Królestwa na summę około 2,000 rub., idą na zaspokojenie potrzeb miejscowych. Rękodzielni jest tylko cztery, a produkta ich konsumują się na miejscu. Drobna część ludności wychodzi szukać zarobku po za miasto; w r. 1862 naliczono 148 wydanych w tym celu świadectw pasportowych. Rolnictwem nikt się w Łucku nietrudni. Dochody zwyczajne miasta oznaczone były na rok 1862 w summie 2,754 r. 27 k. nadzwyczajne w summie 10,202 rub, 14 k. Rozchody ciągłe wyniosły 5,432 r. 93½ k., nadzwyczajne 7,523 r. 47¾ k. Kapitału nietykalnego posiada Łuck 100 r. 48 k; długów liczy się 6,658 r. 77¾ k.; niedoboru 268 r. 18½ k.; wydatków niezaspokojonych 1,807 r. 55½ kop. Miasto posiada 737 dz. 1,883 sąż. gruntu, a w téj liczbie futor Biwaki. Z kapitałów miejskich udziela się pomoc na utrzymanie szkółki parafjalnéj.

NOWOGRÓD WOŁYŃSKI. Miasto powiatowe nad Słuczą o wiorst 90 od Żytomierza, ma charakter całkiem wiejski. Mieszkańców liczy się tutaj 4,567 męsk. i 4,246 żeńsk., czyli razem 8,813 głów płci obojéj. W téj liczbie znajduje się szlachty, 1,030, duchowieństwa wszelkich wyznań 43, obywateli honorowych 21, kupców 332, mieszczan i rzemieślników cechowych 6,715, włościan 43, wojskowych 555, cudzoziemców 32, i osób niezaciągniętych do powyższych rubryk 42. Przypisanych do miasta osób liczy się 3,153 płci męsk. i 3,406 żeńsk., razem 6,559. Posiadających w mieście domy i inne nieruchomości było w r. 1862 ogółem 602. Handel tego miasta znaczne przedstawia ożywienie co do zboża i smoły, dla których jest jednym z punktów składowych; pod innemi względami niewiele zasługuje na uwagę. Kupców w r. 1861 liczyło się tutaj: pierwszéj gildy 1, drugiéj 2, trzeciéj 81; lecz z pomiędzy nich trudni się handlem w mieście tylko 15-tu, oraz 6 przybyłych. Magazynów i kramów jest tu 199, innych zakładów handlowych 17. Jarmarków jednodniowych przypada pięć do roku; obróty każdego z nich wynoszą około 4,000 rub., a przedmiotem sprzedaży są przedewszystkiém konie, bydło rogate i zboże. Rzemieślników liczy się w mieście 345, pomiędzy którymi 126 majstrów. Fabryk i rękodzielni miasto posiada 10; w téj liczbie jest fabryka tytuniu produkująca rocznie na 7,000 r. oraz 4 garbarnie, dające do roku skór wyprawnych na 15,000 rub. Wyroby tych fabryk i rzemieślników na własną rękę pracujących, sprzedają się na miejscu i w okolicach pobliższych. Niewielka liczba mieszkańcow i to głównie z pomiędzy żydów, szuka zarobku po za miastem; w r. 1861 wydano na ten cel 151 świadectwo pasportowe. Większość chrześcijan obywateli tutejszych oddaje się uprawie roli. Dochody miasta w r. 1862 były oznaczone: zwyczajne na 4,803 r. 31¼ kop., nadzwyczajne na 1,305 r. 49¼ k. Rozchody stałe w tymże roku wyniosły 5,884 r. 83½ k., jednorazowe 215 r. 97 kop. Kapitału nietykalnego miasto posiada 466 r. 35½ kop.; zapasowego 5,574 r. 72½ k.; niedoboru liczy się 3,930 r. 40 k., wydatków nieopłaconych 3,447 r. 53¾ k. Do miasta tytułem własności należy 6,633 dzies, 942 sąż. gruntów; z téj liczby 1,295 dzies. 381 sąż. zostaje w użytkowaniu wsi Susłowa, lasu zaś 1,295 dzies. 381 sąż. przeszło w rozporządzenie ministerstwa dóbr państwa bez wynagrodzenia dla miasta. Prócz gruntu miasto jest właścicielem trzech domów murowanych, jednego kramu, magazynu składowego i wodnego młyna, co przynosi 500 rub. dochodu rocznie. Z kapitału miasta udziela się pomoc na utrzymanie szkółki parafjalnéj.

OWRUCZ. Powiatowe miasto nad rzeką Noryniem o 126 wiorst od Żytomierza leżące, do którego przytyka 6 wiosek i przedmieści. Mieszkańców w Owruczu liczy się 2,932 męsk. i 2,462 żeńsk., razem 5,394 płci obojéj. W téj liczbie podano szlachty 843, duchowieństwa 40, obywateli honorowych 14, kupców 212. mieszczan i cechowych 3,662, włościan 104, wojskowych 483, i nieobjętych powyższemi tytułami 37 osób. Przypisanych do miasta liczy się 5,713 męsk. i 6,215 żeńsk., razem 11,928 osób płci obojéj (z téj liczby, oprócz przebywających w rozlicznych miejscowościach osób pojedyńczych, znajduje się w dziewięciu miasteczkach podwładnych magistratowi owruckiemu 2,781 osób płci męsk. i stosunkowa liczba żeńskiéj). Obywateli miejskich zamieszkujących poblizkie przedmieścia jest 467 osób płci męsk, i niemal takaż nieoznaczona liczba płci żeńsk. Osób posiadających w Owruczu domy i inne nieruchomości jest 252; mieszczan posiadających domy po przedmieściach, znajduje się 175. Przewozowy handel Owrucza smołą, dziegciem, miodem i woskiem jest bardzo znaczny. Kupców w r. 1862 było tu: drugiéj gildy 1 i trzeciéj 20, a nadto postronnych 10; ci wszyscy trudnią się handlem na miejscu. 100 kramów i 1 traktjer wygadza potrzebie mieszkańców z sąsiedztwa. Jarmarków do roku przypada cztery, a targi odbywają się co tydzień; lecz obróty na nich są szczupłe. Rzemieślników w Owruczu jest 341, a w téj liczbie 126 majstrów, w największéj części Żydów. Produkta przez nich wyrabiane są na zamówienie tamecznych mieszkańców i sprzedają się już to w samym Owruczu, już na jarmarkach miasteczek okolicznych. Rękodzielni w mieście jest 4; wyroby ich spotrzebowują się na miejscu. Z pomiędzy mieszkańców Owrucza znaczna liczba Żydów oraz niewielka chrześcijan szuka zarobku po za miastem; w r. 1862 wydano w tym celu 589 świadectw pasportowych. Wielu z pomiędzy mieszczan trudni się przemysłem rolniczym. Dochody stałe miasta w r. 1862 obliczone były na 2,860 r. 88 k., nadzwyczajne na 4 r. 3 k. Rozchód stały wyniósł 2,864 r. 91 k. Kapitału nietykalnego posiada miasto 220 r. 97½ kop., zapasowego 142 r. 36½ k.; niedoboru liczy się 56 r. 83 k. Według planu z r. 1799 Owruczowi przypada 17,105 dzies. gruntu; lecz z téj liczby 13,000 zakwestjonowanego lasu miejskiego zostaje w posiadaniu minisierstwa dóbr państwa. Krom tego miasto posiada dwa młyny wodne, które mu około 200 rub. dochodu corocznie przynoszą. (D. c. n.)

—CENGLER RZEŹBIARZ.— Krakowianin rodem, p. Cengler, po odbyciu nauk w szkole technicznéj; doskonalił się w sztuce rzeźbiarskiéj w Wiedniu i Paryżu. Używany był do oddania pomników starożytnych w Krakowie przez wydział archeologiczny, wyznaczony na ten cel z łona Towarzystwa naukowego. W r. 1859 oglądaliśmy na wystawie krakowskiéj dwa popiersia jego dłóta. Tu w Warszawie, wykonał pan Cengler wizerunek art. mal. Januarego Suchodolskiego i w. i. Wyciosał kilka figur wyobrażających świętych Pańskich do nowego kościoła wilanowskiego. Obecnie w swéj pracowni na Lesznie p. Cengler wykonywa kilka postaci uosobionych, które mają być umieszczone z dwóch stron na nowo budującym się gmachu w dziedzińcu Kazimierowskim zwanym pospolicie, dziś zaś należącym do K. R. O. i W. R. oraz Szkoły Głównéj. Gmach ten przeznacznony na pracownię chemiczną, gabinety i audytorja, ozdobiony ma być figurami wystawującemi Astronomję, Geologję, Mineralogję, Botanikę, Fizykę, Medycynę i t. p. (G. P.)

— JĘDRZEJ KITOWICZ. Autor ten pozostawił w rękopiśmie ważny materjał dla statystyki dawnéj Polski p. t: „Wyciągnienie rozmaitych percept i expens Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego, z proporcji tychże percept zrobionego szacunku całego tego Królestwa, jako też obszerności jego, wielkości miast i wsiów a w nich kominów i ludności. Z tabeli J. W. Moszyńskiego, sekretarza W. Ks. Litewskiego, posła Bracławskiego, stanom sejmującym w Warszawie dnia 19 kwietnia roku 1790 do uwagi podaném wypisane, a dla łatwiejszego pojęcia i czytania, sposobem taryfy czyli ordynaryjnych regestrów, nie tak jak tabella oczy i uwagę fatygujących, ułożone.“ Rękopis ten jest własnością redakcji Bibljoteki Warszawskiéj, która postara się w następnych numerach w całkowitości go przedrukować.

— BŁOTNICKI inżynjer w Genewie, jak donosi „Tagblatt“ wychodzący w Lucernie, zajmuje się nowym projektem kolei żelaznéj mającéj przechodzić przez Alpy. Razem z innymi inżynjerami i ludźmi znającymi kraj, Błotnicki zwiedził niedawno okolicę góry św. Gotharda i poczynił badania na gruncie. Owocem tych badań, jak mniema p. Błotnicki, jest to, że można poprowadzić koléj przez górę Św. Gotharda, tak, iż tunel umieszczony u góry nie byłby dłuższy nad jedną milę. Dla odkrycia drogi od śniegów i lawin, projektuje ją pokryć całą i zasklepić ją galerją. Wedle jego planu nie ma podnoszenie się drogi przechodzić 5%, a machiny parowe podołają mu z łatwością. Osobny rodzaj lokomotyw ma być użyty ku temu. P. Błotnicki porozumiał się o ich budowę z dyrektorem warstatów mechanicznych kolei głównéj w Olten, p. Riggenbach. Uznano ideę nietylko za bardzo szczęśliwą, ale do wykonania dosyć łatwą.

— W numerze 29-m gazety SERBSKIE NOWINY, wychodzącéj w Budyszynie (Bautzen) piszą pod d. 18 lipca: W tym tygodniu odwiedzili nas Słowianie w celu bliższego poznania serbskiego ludu i jego zwyczajów, a byli to dwaj Polacy hrabia Eustachy Tyszkiewicz i pan Antoni Druzgalski, obaj z Wilna na Litwie, i jeden Słowak, ludowy poeta serbski, kanonik Michał Chrostek, professor św. teologji w Akademji duchownéj w Bystrzycy (Neusohl) na Węgrzech. Hrabia Tyszkiewicz jest prezesem w Wilnie Muzeum Starożytności, przy którém znajduje się i wielki księgozbiór. Hr. na ten zakład znaczną summę wyłożył. On też zakupił wszystkie wydane u nas w języku serbskim dzieła, zwiedził nasze narodowe Muzeum, zwracając uwagę na wszystkie osobliwości, i na członka Maticy Serbskiéj i Towarzystwa pod wezwaniem św. Cyrylla i Metodego obranym został. Robił też stąd wycieczki do różnych osad wiejskich, w celu bliższego i dokładniejszego poznania naszego ludu serbskiego.

—SZKOŁA.—W Karlinie (w Pińsku) p. Żywa Lurya wystawiła dom do nauki dla dzieci ubogich, kosztem zł. 20,000. Zakład ten staraniem jéj syna uporządkowany i zreformowany, przedstawia niezliczone korzyści, bo dozorujący go członkowie gminy, wybierają z pomiędzy uczniów tych, którzy do wyższéj nauki nie posiadają zdolności i przeznaczają ich do rzemiosł. Szczęść Boże! (Jutrz.)

— Z ŁĘCZYCKIEGO powiatu piszą, — iż czas w miesiącu czerwcu sprzyjał niezmiernie wegetacyi, lubo w pierwszych chwilach zbyt częste deszcze i zimna wstrzymywały nieco wzrost roślin, mianowicie jarzyn. Nie martwiło to jednak gospodarzy, zboża bowiem jare tak są piękne, iż przy częstych deszczach a silnych wiatrach, lękano się, aby zboża nie pokładły się. Buraki w ogóle są piękne a nawet flancowanie w miejscach gdzie nasienie nie powschodziło, udało się w tym roku jak najwyborniéj. Sprzęt rzepaków zimowych zaczęty, lubo mało obiecujący, więcéj wróżą letnie. Rośliny pastewne każą się spodziewać dobrego plonu, lecz łąki oddzielne mało co dadzą zebrać siana. Jak więc widzimy, rezultat plonów tegorocznych w Łęczyckiem sprzyjający, jeżeli nieprzewidziane zmiany pogody nie przeszkodzą zbiorom. (G. W.)

— TOWARZYSTWO DO WSPIERANIA OFICJALISTÓW. — Na ostatniem tegoroczném (w czerwcu) posiedzeniu Towarzystwa poznańskiego ku wspieraniu urzędników gospodarczych, przyjętym został wniosek co do przypuszczenia nadal do Towarzystwa pisarzy gospodarczych z roczną składką talarów 2. Pisarz do Towarzystwa wstępujący winien także zapłacić 1 talara wstępnego a uwzględnienie co do zniżenia składki tylko na lat cztéry ma jemu być dozwoloném. Towarzystwo to niekorzystne odebrało zawiadomienie, iż filia istniejąca w powiecie Inowrocławskim, składająca się z 26 członków z roczną składką 82 tal. rozwiązało się. Jest jednak nadzieja, iż wielu członków przyłączy się do filji; sąsiednich powiatów, aby nie stracić praw służących członkom. (G. W.)

— IFIGENIA w TAURYDZIE.— Znany dramat Goetego pod powyższym tytułem, kilkokrotnie już przekładany na polski język, wyszedł obecnie osóbno w przekładzie p. Ludwika Jenikiego, drukowanym poprzednio w Bibliotece Warszawskiéj.

— Piszą ze LWOWA d. 10 lipca: Wczoraj wieczór odbyło się w sali ratuszowéj zwyczajne posiedzenie Rady miejskiéj, pod przewodnictwem radcy magistratu p. Wrabca. Obecnych radnych było 54. Prezydujący oznajmił, że c. k. Namiestnictwo poleca ogłoszenie loterji z fundacji ś. p. Wincentego Łodzia Ponińskiego, któréj ciągnienie odbędzie się d. 20 b. m. w tutejszym zakładzie stowarzyszenia czeladzi rzemieślniczéj. Przy tém ciągnieniu przeznaczono cztery premja do podziału, mianowicie 621 zł. 91 c., 518 zł. 26 c., 414 zł. 61 c. i 310 zł. 96 c. Radny dr. Madejski, wznawiając z powodu rozpocząć się mającego niebawem nowego roku szkolnego, sprawę zaprowadzenia języka polskiego w tutejszéj szkole realnéj i uzupełnienia gimnazjum polskiego Franciszka Józefa, zwracając przy tém uwagę na naglącą potrzebę załatwienia téj sprawy w jak najkrótszym czasie, uczynił naglący wniosek, ażeby rada podała do posłów polskich w Radzie państwa, na ręce posła dra Dietla, prośbę o popieranie i przyśpieszenie pomyślnego załatwienia téj sprawy w Wiedniu. Wniosek ten jednogłośnie bez dyskussyj został przyjętym. Poprawkę radnego p. Piątkowskiego, ażeby prośba ta jako adres lub petycja została podpisana przez wszystkich radnych, uchylono, poruczając zredagowanie téj prośby sekcji 5-éj. Przystąpiono następnie do załatwienia kilku naglących wniosków, z pominięciem porządku dziennego. (G. W.)

— KOLEJ ZE LWOWA DO CZERNIOWIEC. Dziennik „Eisenbahn-Centralblatt,“ podał wiadomość, że prezes rady zarządzającéj galicyjskiéj kolei Karola Ludwika, książe Leon Sapieha, utworzył stowarzyszenie angielskich kapitalistów, którzy, przy złożeniu odpowiedniéj kaucji, zobowiązują się do zbudowania drogi żelaznéj ze Lwowa do Czerniowiec. Koléj Karola Ludwika otrzyma od tego towarzystwa wynagrodzenie za koszta poniesione na roboty przygotowawcze, jako to pomiary, plany i t. p. Stowarzyszenie kapitalistów ma się samo zająć budową téj kolei i nie będzie powierzać robót przedsiębiercom.

— FAJKA SOBIESKIEGO. Miasto Wiedeń odzyska teraz szanowną dla siebie pamiątkę historyczną; jest to fajka, z któréj palił Sobieski, podczas odsieczy Wiednia, a która w swoim czasie sprzedaną została wraz z rzeczami pozostałemi po marszałku Oudinot. Nabył ją teraz pewien Wiedeńczyk, mieszkający w Paryżu, i postanowił ofiarować w upominku miastu rodzinnemu. (G. W.)

PRZEGLĄD ROLNICZY.

O wpływie karmu i składowych jego części na trawienie zwierzęcia.

W roku zeszłym wyszło w Niemczech znamienite dzieło doktora Juljusza Küna dyrektora Instytutu rolniczego przy uniwersytecie w Halli, pod tytułem: „Die zweckmaessigste Ernaehrung des Rindviehs.“ Dzieło to konkursowe otrzymało premium przeznaczone testamentem przez barona Maxa von Speck-Sztemberga. Sprawiedliwie możemy powiedzieć, że dzieło to jest jedyne w tym rodzaju i zająć może to samo stanowisko, jakie zajmują badania Haubnera poczynione na polu gospodarstwa wiejskiego. Autor tu dziwnie umiał połączyć ścisłość naukową z łatwością wykładu, że dzieło to dostępne jest każdemu, chociaż znajdujemy w niéj całą kompletną historję życia bydląt, opartą na zasadach chemji i fizjologji zwierzęcéj, co stanowi pierwszą część dzieła, w drugiéj jeśli tak wolno się nam wyrazić, praktycznéj części, autor mówi najprzód w ogóle o wyliczeniu potrzebnéj ilości karmu, z kolei przechodzi do hodowli bydła, zastanawia się nakoniec nad rozmaitemi sposobami karmienia, zastosowanego do celów hodowli, t. j. dla produkcji mleka, siły a stąd pracy i mięsa. Autor skorzystał ze wszystkich nówszych rezultatów badań, które praktyka stwierdziła, wzbogacając to wszystko swemi własnemi badaniami i doświadczeniem.

Kün należy do najbieglejszych mikroskopowych spostrzegaczy, bo jego badania i spostrzeżenia były z największą ciekawością przyjmowane przez wszystkich kogo tylko obchodzi postęp nauk przyrodzonych i przez wszystkich ukształconych gospodarzy, którzy postęp gospodarstwa, pełny i trwały, tylko na rozwijaniu się tych nauk zasadzają.

Pozwolimy tu sobie umieścić maleńki wyjątek z tego szacownego dzieła, a te kilka własnych słów autora bardziéj oznajomi czytelnika z wartością tego dzieła, jak wszelkie krytyczne rozbiory.

„O ile trawienie odbywa się doskonaléj, o tyle mniéj znajdujemy w odchodach cząstek nierozłożonych pokarmu, a szczególniéj cząstek roślinnych. Nawet przy twardych pokarmach, jak słoma i siano, widzimy w odchodach mniejszy lub większy ich rozkład, cząstki tkanki komórkowatéj, łuski ziarna, naczyńka jeszcze w niejakiém ich między sobą połączenia i t. p.

Na większą lub mniejszą łatwość trawienia wywiera głównie wpływ naturalny ich skład, sposób przyrządzenia karmu i nareszcie stosunek cząstek odżywnych do objętości karmu. Twarde i suche pokarmy daleko są trudniejsze do strawienia od delikatnych, miękkich i soczystych, lecz jeżeli pierwsze rozmiękczymy za pośrednictwem rozdrobnienia, zmełcia, gotowania, parowania, to one wtenczas są daleko czulsze na działanie soków żołądkowych, ułatwiających trawienie. Tém to się objaśnia skuteczność działania karmu zielonego w porównaniu z sianem, ważność właściwego przygotowania karmów, jak również i znaczenie karmu złożonego z roślin okopowych w pomięszaniu z otrębiami, makuchami lnianemi, brahą, i wpływu jaki te karmy wywierają na wydajność mleka i utuczenie bydlęcia, jeśli przy tych karmach zwierze dostaje odpowiednią ilość karmu suchego. Przyzwoity stosunek tłuszczu w karmie wiele pomaga do rozkładu cząstek proteinowych, lecz nadmiar znów jego przeciwnie wstrzymuje trawienie. Przy wielkich porcjach karmów obfitujących w krochmal, niedostateczna ilość cząstek proteinowych tu bywa najczęściéj przyczyną, że większa część krochmalu wychodzi w odchodach nieprzetrawioną. Bytność tych ziarnek krochmalu w odchodach może być łatwo wyśledzona użyciem mikroskopu lub chemicznem przeciwdziałaniem jodu.

Ziarna roślin kłosowych i strączkowych podawane w całku trawią się zwyczajnie niezupełnie, a zatém należy je skarmiać gniecione lub grubo pomełte.

Zbyteczna ilość wody w karmie także opóźnia trawienie i dla tego to przy użyciu karmów soczystych tak ważną gra rolę dodatek karmów suchych. Ilość tego ostatniego wynosić powinna przynajmniéj 12 funtów na każde 1000 funtów wagi zwierzęcia, chociaż nie szkodziłoby dawać i więcéj, np. 14 do 15 funtów suchego karmu.

Tu się objaśnia potrzeba mięszania suchego siana, choćby w niewielkiéj ilości do zbyt młodéj lub zmoczonéj od deszczu trawy, jak niemniéj mięszanie młodej zielonej koniczyny z pociętą słomą. Jeżeli zwierzęta dostają porcję karmu składającą się z wielkiéj ilości siana lub słomy, to część cząstek drzewnych pozostaje nieprzetrawioną i trawienie odbędzie się o tyle gorzéj, o ile karm jest uboższy w cząstki proteinowe.

Dla dokładnego odbywania się procesu trawienia i większego lub mniejszego rozkładu i przyswojenia cząsek pokarmowych, niezbędną jest rzeczą, aby część karmu suchego była stosowną do natury zwierzęcia i odpowiednią celowi jego hodowli. Żeby pojedyncze gatunki karmu składające porcję karmową odnośnie do wartości odżywnéj były proporcjonalnie ustosunkowane i żeby nareszcie przygotowanie karmu było odpowiednie jego własnościom.

Objętość porcij pokarmowych i waga całéj ilości suchej w niéj zawartéj, może się zmieniać bez widocznych złych skutków w dość szerokich granicach (u bydląt np. rogatych według gatunku pokarmów na 1000 funt. wagi zwierzęcia przybliżenie liczy się 2½ do 5 stóp kubicznych i od 15 do 35 funtów części suchych), ponieważ organa trawienia mogą się skurczać i rozciągać wyżej zwyczajnéj średnicy swéj objętości. Naturalna nawet wielkość tych organów może nawet w pewnych granicach zmniejszyć się lub powiększyć w skutek dawania w ciągu długiego czasu karmów, posiadających stosunkowo do odżywności wielką objętość i przeciwnie. Lecz ponieważ takie powiększenie się lub zmniejszenie objętości organów trawienia nie ogranicza się samą tylko mechaniczną zmianą ich wielkości, ale połączone jest razem z powiększaniem się t. j. wyrastaniem i rozwijaniem różnych organów, lub wstrzymaniem ich wzrostu, dla tego też i przejście z karmu skoncentrowanego do karmu większéj objętości, gdy tego potrzeba wymaga, dokonywać się winno z wielką ostróżnością i zawsze stopniowo, inaczéj bowiem traci na tém i zdrowie zwierzęcia i dochód z jego produkcji. Jednostajność utrzymania—to zasada dobréj hodowli.

Lubo przy zastosowaniu wszystkich prawideł hygjenicznych co do ustosunkowania i przyrządzenia karmu, zawsze w odchodach znajdować się będzie pewna ilość cząstek niestrawionych szczególniéj drzewnych i komórkowatych, lecz tu głównie idzie o krochmal i na ten przedmiot zwrócić winniśmy całą naszą uwagę. Tu autor daje rezultaty swych mikroskopicznych spostrzeżeń nad odchodami zwierząt odnośnie do gatunku różnego rodzaju karmów, sposobu ich przyrządzenia, wieku i nareszcie stanu zdrowia zwierzęcia. „Jeśli więc—mówi dalej autor—w odchodach zdrowego zwierzęcia znajdziemy wiele niezabsorbowanych cząstek pożywnych karmu, to można być pewnym, że podawany jemu karm nie odpowiada celowi ze względu na swe własności, lub też skład jego jest niewłaściwy, i że w użyciu jego marnujemy ilość cząstek odżywnych, częstokroć taką, że ona o wiele przewyższa całą korzyść, jaką my z hodowli bydła otrzymujemy. Mylne jest bardzo pocieszanie się tém zdaniem, że nieprzetrawione cząstki odżywne okażą swe działanie jako nawóz w gruncie. Jeżelibyśmy bowiem chcieli nawozić nasze pola niestrawionym tłuszczem, krochmalem i t.p. surogatami, nieposiadającemi w swoim składzie nic więcéj oprócz kwasu węglowego i wody, to nawóz stajenny stosunkowo do swych własności i działania w gruncie byłby dla nas o wiele kosztowniejszy jak guano i mielone kości. Straty te tém są większe o ile trawienie jest słabsze, mianowicie cząstek azotowych. Prawda, że ostatnie nie tracą swej wartości i jako cząstki składowe nawozu, ale są one stracone dla produkcji zwierzęcéj, którą mogłyby powiększyć i tém lepiéj nierównie być spieniężone“ i t. d. i t. d.

Na zakończenie dzisiejszego przeglądu winienem donieść naszym czytelnikom, że Francja niedając się w niczém w miarę sił swoich wyprzedzić swej rywalce Anglji, urządza na rok 1867 znów wystawę całego świata płodów przemysłu i gospodarstwa. Wystawa ma trwać od 1 maja do 30 września. Szczegóły tego olbrzymiego przedsięwzięcia później podamy. T. S.

Królewiec, 17 lipca 1863 r.

Przy trwałéj pogodzie, targi zagraniczne wcale ku ożywieniu się nie mają, w południowéj Anglji żniwo pszenicy rozpoczęte i dobrą o nim mają otuchę. U nas w bieżącym tygodniu obrót w zbożu mały przy niżających się cenach.

Płacono na giełdzie naszéj:

	wagi.	korzec.	
Pszenicy jaśniejszéj . .	123—129	36 —38½	złp.
„ ciemniejszéj. .	123—130	36¼—40	„
Żyta	120—125	25¼—27	„
Grochu biał. na paszę. .	— —	25½——	„
„ do gotowania . .	— —	26½——	„
„ zielonego . . .	— —	26½——	„
„ burego . . .	— —	27 ——	
Bobu	— —	29 ——	
Wyki	— —	20 ——	

Owsa	75— 86	13 —15	
Jęczmienia małego. . .	102—106	21 —	
dużego . . .	106—114	20½—22	

Rzepak drobny przy słabym dowozie 47½—51½ złp. w jakości odpowiedniéj życzeniu.
Siemię lniane nie uwzględniane, chyba przez miejscowych młynarzy, bardzo jednak płacą 110 f. 87 sgr. czyli 43⅔ złp. Ilość do sprzedania mała z tego ziarna. Na wełnę jeszcze chęci do kupna niema.

FRYDERYK LAUBMEJER.
Agencja Domu Nadniemeńskiego w Królewcu.

ROZMAITOŚCI.

— Wschodnią część Peru okrywają olbrzymie lasy, będące schronieniem kilku indyjskich plemion, które się obawiają wszelkich stosunków z ludźmi ucywilizowanemi i przyjmują nieproszonych gości, którzy się ośmielą zbliżyć do ich mieszkań, gradem strzał zatrutych. Krajowcy, zamieszkujący doliny wschodnich Andów są najokrutniejsi i najtrudniéj dające się poskromić ze wszystkich dzikich plemion Ameryki południowéj. Nie używają oni żadnéj odzieży, mieszkają w nieprzebytych lasach, gdzie się wiją ścieżki im tylko jednym znane, żywią się zaś mięsem małp i ptaków, rybą i bananami. Mniemają, że zajmują oni wielką przestrzeń wewnątrz cesarstwa brazylijskiego i chętnie jedzą ludzkie mięso. Missjonarze, którym się udało przeniknąć do téj puszczy, mówią o trzech plemionach: Antach, Chunchosach i Kaszybasach, które prowadzą wojnę pomiędzy sobą w jedynym celu zadowolenia swéj żądzy ludzkiego mięsa; lecz dla bardzo jasnych przyczyn tym opowiadaniom nie zupełnie wierzyć należy. Opowiadają między innemi, iż Chunchosy nie jedzą kobiécego mięsa, a to nie pod wpływem jakiegoś ludzkiego uczucia lub rycerskiéj delikatności, ale li dla tego, że kobiéta wedle ich mniemania, jest to istota nieczysta, stworzona na zagładę rodu ludzkiego, a więc, że mięso jéj jest nadzwyczaj szkodliwe i dla zdrowia.

—W dzienniku Europe czytamy ciekawy opis skutków belladony. Półkownik M... cierpiąc silny ból głowy wezwał lekarza, który zalecił mu oddychać parą mocnego dekoktu belladony. Półkownik oddał recepte swojemu lokajowi, który przyniósł mu wieczorem imbryk z dekoktem. Nalał sobie szklankę, i sądząc że to jest herbata, wypił całą. Zajęty pisaniem listu zapomniał zupełnie o swojém lekarstwie, które się mu dziwnie smacznem wydało. Wkrótce kładąc się spać jeszcze jedną wypił szklankę. Około pierwszéj godziny po północy obudził go silny ból gardła, które jakby ogień piekł. Czuł też boleści w żołądku. Sądząc, że to pochodzi skutkiem nieregularności żołądka, zrywa się z łóżka i, chcąc zwymitować, wypija duszkiem pozostały odwar belladony. Natychmiast ogarnął go sen głęboki, z którego się ocknął nazajutrz, z uczuciem silnéj nieprzytomności; wkrótce okazały się symptomata otrucia. W pierwszych już chwilach domyślono się otrucia, o czém stanowczo przekonały następne badania, a energiczna pomoc lekarza ocaliła chorego od nieuchronnéj śmierci. Niezmiernie ciekawą rzeczą w tém zdarzeniu jest to, iż chory nietylko pamiętał wszystkie doznane wrażenia, ale mógł je zapisać.

„Raczéj odrętwiałe aniżeli sparaliżowane moje zmysły, powiada półkownik, przebudziły się stopniowo około południa, wywołując dziwnie pognatwane wyobrażenia. Widząc na przykład, że leżę na pościeli w innym kierunku, t. j. tak jak leżał jeden z moich przyjaciół, ze zgruchotaném biodrem, u łoża którego strawiłem kilka dni, wyobraziłem sobie że jestem owym przyjacielem i zacząłem nazywać osoby mnie otaczające, nazwiskami tych ludzi, którzy czuwali nad moim przyjacielem. Jednego z nich nazywałem moją matką. Uspakajałem go względem swojego stanu, mówiąc (jak to czynił mój przyjaciel), że dla mnie jest niczém przeleżeć sześć tygodni w pościeli. Innemu dawałem różne polecenia o kwaterze (mojego przyjaciela). Gdy potrzeba było przestawić moje łóżko, trapiła mię myśl, iż mogą wstrząsnąć chirurgiczny przyrząd mojéj nogi. Jakież było moje zadziwienie, gdy powiodłszy przypadkiem ręką po biodrze nie znalazłem tego przyrządu. W przeciągu dwóch godzin stała się we mnie dziwna przemiana. Wszystko com widział zdawało się być zachwycającém. Osoby otaczające mię były prześliczne w moich oczach. Sześćdziesięcioletnia staruszka, przynosząca napój, wydała się mi czarującą kobietą. Ze świeżością oblicza łączyła prześliczną kibić i kształty. Miękka i pulchna jéj rączka szczególnie zwracała moje uwagę; pragnąłem ją ucałować. Znajdując się ustawicznie w tym stanie zachwytu, zwróciłem uwagę na zegar stojący na kominie. Był to wyrób wcale nie kunsztowny, a przecież zdało mi się, iż zawierał w sobie dziwnie skomplikowany mechanizm. W chwili, gdym się uważnie mu przypatrywał, zdało mi się, że się roztwiera na dwie połowy; następnie dostrzegłem trzy lub cztery automata, wypełniające pantominę, których sens doskonale był mi zrozumiały, tak dalece ruchy jego były dla mnie wyraźne. Przyjaciel mój, jenerał L** wszedł do mnie w chwili tego widzenia. Opisałem mu szczegółowo wszystko com widział, a to tak dokładnie i zrozumiale, używając tylu technicznych wyrazów (których nie znał), dodając przez to najdokładniejsze wyliczenia sił poruszających, ilość zębów, jakie każde kółko mieć powinno i t. d. i t. d. że jak mię zapewniał następnie jenerał, okazałem się w oczach jego człowiekiem, posiadającym szczególną znajomość mechaniki. Gdy następnie światło przyniesionych świec uderzyło moje oczy, a mianowicie, gdy się zegar odbił w zwierciedle, to się rozdrobił w moich oczach do nieskończoności i wydał się mi wspaniałą illuminacją całego bulońskiego lasu. Zdało mi się, iż przedemną stoi zwierciadło bez końca, w głębi którego las, połyskujący ogniami, a osoby przechodzące koło mnie zdały się być w odświętnych ubiorach"— Półkownik miał wiele innych widzeń, jedno dziwniejsze od drugiego, wreszcie wpadł w sen, który doprowadziłby go może do śmierci, gdyby gwałtowne środki lekarskie nie ocaliły go.

O G Ł O S Z E N I A.

Виленское губернское правленіе, въ слѣдствіе постановленія своего, 24 мая 1863 года послѣдовавшаго, вызываетъ въ присутствіе свое на 27 число сентября сего года всѣхъ кредиторовъ Виленскихъ обывателей дворянъ коллежскаго секретаря Осипа Осипова и матери его Людвики Ивановой, рожденной Либельтъ,Струмиловъ, а именно: наслѣдниковъ коллежскаго секретаря Амброзія Чербишевича, Виленскаго банкира Александра Саломонова Геймана, губернскаго секретаря Болеслава Ивана Тарасевича, дворянина Бышинскаго, наслѣдниковъ бывшаго предводителя дворянства Станислава Ясенскаго, наслѣдниковъ коллежскаго ассесора Пинабеля, квартальнаго надзирателя Врублевскаго, полковника Шенига, дворянина Андрея Квятковскаго, дворянина Теофиля Гуцевича, Емилію Ивановскую, Анну Сальмановичеву, отставнаго поручика Станислава Лаврентьева Гуцевича, еврея Мордуха Шлёмовича Марка Плунгянскаго, коллежскаго регистратора Осипа Соколовскаго, Войцеховича и помѣщика Іздовскаго для составленія подъ вѣдѣніемъ сего правленія закономъ опредѣленнаго конкурснаго управленія по дѣламъ несостоятельныхъ Іосифа и Людвики Струмиловъ. Іюня 12 дня 1863 года.
Совѣтникъ Гецольдъ.
Секретарь Комаръ.

Виленской губерніи, отъ Лидскаго уѣзднаго суда объявляется, что въ семъ судѣ производиться будутъ торги 17 числа будущаго сентября мѣсяца съ узаконенною чрезъ три дня переторжкою на продажу дома дворянина Леонарда Васильева Барановскаго, въ городѣ Лидѣ состоящаго—почему желающіе участвовать въ сихъ торгахъ благоволятъ явиться на оные. 3—367

Московская сохранная казна по положенію своему симъ объявляетъ, что въ оной будетъ продаваться съ аукціоннаго торга просроченное имѣніе гвардіи поручика Александра Ивановича Краевскаго, заложенное 1841 года апрѣля 10 дня, Могилевской губерніи, Климовицкаго уѣзда, въ деревнѣ Ковалевкѣ, въ коемъ поселено по 10 ревизіи крестьянъ 42 и на коемъ долга сохранной казнѣ числится 7913 р.

Имѣніе это, будетъ продаваться со всею принадлежащею къ нему землею и всякимъ на оной строеніемъ, и съ переводомъ долга, если кто пожелаетъ, на остальной срокъ; для чего и назначается торгъ 8 а переторжка 12 числъ ноября мѣсяца 1863 года. Почему желающіе купить благоволятъ явиться въ сохранную казну въ назначенный день въ 11 часовъ подписаться къ торгу; а разсматривать бумаги, до производства продажи относящіяся, могутъ во всякое время, въ присутственные дни. Но вмѣстѣ съ симъ объявляется, что торгъ начинаться будетъ съ той суммы, какая сохранной казнѣ за означенное имѣніе причитается. 1863 года мая 28 дня. 3—357

Виленской губерніи, отъ Лидскаго уѣзднаго суда объявляется, что въ семъ судѣ произведены будутъ торги четвертаго числа будущаго августа мѣсяца съ узаконенною чрезъ три дня переторжкою на продажу одной шестой части фольварка Іодзе, принадлежащаго дворянину Ѳаддѣю Рыллѣ, состоящее въ Лидскомъ уѣздѣ въ 4-мъ станѣ, по сему желающіе участвовать въ сихъ торгахъ благоволятъ явиться на оные.
Уѣзд. судья Шукевичъ.
Секретарь Вробловскій. 3—359

Гродненская палата государственныхъ имуществъ объявляетъ, что въ присутствіи ея 23 и 27 августа 1863 года будутъ производиться торги, на отдачу съ подряда постройки помѣщенія, Брестскаго уѣзда, для Замшанскаго православнаго причта VII класса, по нормальнымъ проэктамъ и смѣтамъ, коими исчислено расхода по настоящимъ мѣстнымъ хозяйственнымъ цѣнамъ, при безденежномъ отпускѣ отъ казны лѣса 1182 р. 18 коп. сереб. Желающіе участвовать въ сихъ торгахъ, обязаны въ означенные сроки явиться въ палату лично или прислать свои объявленія, въ запечатанныхъ конвертахъ съ благонадежными залогами, равняющимися третей части подрядной суммы. 2—388

Do Składu

WÓD MINERALNYCH NATURALNYCH kupca Edwarda Fechtela, nadeszły wprost ze źródeł, czerpania 1863 r. KISSINGEN Rakoczy, PYRMONTER Stahlbrunn, VICHY Grande Grille i Celestins, WILDUNGER Sauerbrunn, EGERS Franzbrunn, EMSER, SELTERS, i inne. 3 lipca 1863 r. 3—385

Wileński rząd gubernjalny w skutku postanowienia swego z d. 24 maja 1863 r. wzywa do urzędu na 27 września b. r. wszystkich kredytorów obywateli Wileńskich dworzan, sekretarza kollegjalnego Józefa i matki jego Ludwiki urodzonéj Libelt, Strumiłłów, a mianowicie: sukcessorów sekretarza kollegjalnego Ambrożego Czerbiszewicza, wileńskiego bankiera Aleksandra Hejmana, sekretarza gubernjalnego Bolesława Tarasewicza, dworzanina Byszyńskiego, spadkobierców b. marszałka szlachty Jasieńskiego, spadkobierców assesora kollegjalnego Pinabla, dozórcy kwartalnego Wróblewskiego, półkownika Szeniga, dworzanina Andrzeja Kwiatkowskiego, dworzanina Teofila Gucewicza, Emilję Iwanowską, Annę Salmonowiczowę, porucznika dymissjonowanego Stanisława Gucewicza, starozakonnego Morducha Szlomowicza Marka Płungiańskiego, regestratora kollegjalnego Józefa Sokołowskiego, Wojciechowicza i obywatela Jazdowskiego, dla ułożenia pod zawiadywaniem tegoż rządu prawnéj konkursowéj administracji, w sprawach niewypłatnych Józefa i Ludwiki Strumiłłow. 12 czerwca 1863 r.
Radca Giecold.
Sekretarz Komar.
Naczelnik stołu Kodź. 3—378

Gubernji Wileńskiéj od Lidzkiego sądu powiatowego ogłasza się iż w sądzie tym będzie odbywać się licytacja 17 września 1863 roku z prawnym we 3 dni przetargiem na sprzedaż domu dworzanina Leonarda Baranowskiego w m. Lidzie położonego. Interessowani raczą zgłosić się do sądu. 3—367

Moskiewska kassa zachowawcza ogłasza, iż w niéj sprzedawać się będzie przez licytację niewykupiony w terminie majątek porucznika gwardji Aleksandra Krajewskiego, zastawiony 1841 roku 10 kwietnia, w gubernji Mohylewskiéj, w powiecie Klimowickim ze wsią Kowalówką, w któréj osiadłych podług 10 rewizji dusz 42 a długu do kassy 7913 rub.

Majątek ten sprzedawać się będzie ze wszystkiemi gruntami i budowlami; dług może być wedle życzenia przelany na pozostały termin; licytacja odbędzie się 8-go a przetarg 12-go listopada 1863 roku. Życzący nabyć, raczą przybyć do kassy w dniu oznaczonym na godzinę 11—przejrzeć papiery można każdego dnia powszedniego przed licytacją. Licytacja zacznie się od téj summy, jaka za ten majątek należy skarbowi. 1863 r. 28 maja. 3—357

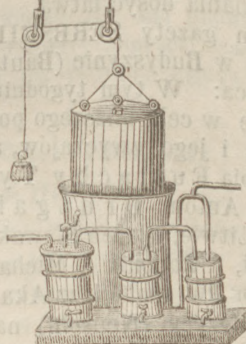
Gubernji Wileńskiéj Lidzki sąd powiatowy ogłasza, iż w nim 4 przyszłego sierpnia odbędzie się licytacja, z prawnym we trzy dni przetargiem na sprzedaż jednéj szóstéj części folwarku Jodzie, należącego do szlachcica Tadeusza Ryłło, w powiecie lidzkim 4-m cyrkule położonego. Życzący brać udział w téj licytacji raczą się zgłosić na oną.
Sędzia powiatowy Szukiewicz.
Sekretarz Wróblewski.
3—359

Grodzieńska izb dóbr państwa ogłasza, iż w niéj 23 i 27 sierpnia 1863 roku odbędzie się licytacja na pobudowanie z autrepryzy pomieszkania w pow. brzeskim dla Zamszańskiego prawosławnego proboszcza VII klassy podług normalnych projektów i kosztorysów, w których wyliczono rozchodu wedle obecnych miejscowych cen gospodarskich, przy bezpłatném wydaniu drzewa od skarbu, 1182 rub. 18 kop. sr. Interesowani obowiązani są zgłosić się do izby na termin wskazany osobiście, albo nadesłać opieczętowane deklaracje z pewnemi ewikcjami równającemi się trzeciéj części summy antrepryzy. 2—388

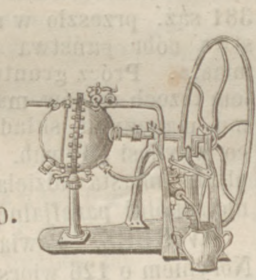
GUWERNANTKA SZWAJCARKA, życzy mieć posadę w domu obywatelskim. Wiadomość bliższą powziąć można na Wileńskiéj ulicy w domu W. Glücksberga. 2—395

ПОДПИСКА НА ВТОРОЕ ПОЛУГОДІЕ
НА
БИРЖЕВЫЯ ВѢДОМОСТИ.
Выходятъ два раза въ день.

ПОДПИСКА НА ПОЛУГОДІЕ съ 1-го іюля 1863 по 1 января 1864 г. принимается въ конторѣ редакціи, на конно-гвардейскомъ бульварѣ въ д. Мельникова. Цѣна съ доставкою и пересылкою 7 руб.
ОБЪЯВЛЕНІЯ для напечатанія въ Биржевыхъ Вѣдомостяхъ принимаются въ конторѣ редакціи по таксѣ.
ТРЕТІЙ ВЫПУСКЪ СБОРНИКА правительственныхъ распоряженій по питейно-акцизному управленію выйдетъ въ теченіе іюля сего года. Въ означенный Сборникъ войдутъ всѣ распоряженія съ 1-го января по 1-е іюля 1863 года. Цѣна 1 руб. сер. Подписка на Сборникъ принимается въ конторѣ редакціи. 2—389

Instytut Sztucznych WOD MINERALNYCH
Na Pohulance w ogrodzie b. Malinowskiego.

Ponieważ zwyczajny kurs używania wód mineralnych przepisywany przez pp. Lekarzy jest cztero-tygodniowy, przeto Dyrekcja Instytutu za niezbytni poczytuje sobie obowiązek zawiadomić powtórnie szanowną publiczność, iż obecny sezon używania tychże wód w samym Instytucie z kranów zakrywa się 10 przyszłego sierpnia. Osoby przeto życzące skorzystać z teraźniejszego sezonu raczą zawczasu zapisać się na abonentów z tém, iżby mogły użyć zupełnego cztero-tygodniowego kursu.
Dyrekcja Instytutu. 3—390

FABRYKA WYROBOW LNIANYCH
W ŻYRARDOWIE POD WARSZAWĄ

ma honor podać niniejszém do powszechnéj wiadomości, że począwszy od d. 1-go kwietnia r. b. urządziła stały główny Skład swoich czystolnianych wyrobów w Kijowie na Kreszczatce, w domu doktora Moringa, w którym, prócz wszelkich gatunków płócien, bielizny stołowéj, ręczników, chustek i t. p., sprzedają się również czystolniane drylichy na ubrania męzkie, w najświeższym guście i deseniach.
Fabryka Żyrardowska odwiedza stale z wyrobami swemi jarmarki:

w Elizawetgradzie na ś-ty Jerzy,
— Bałcie na Zielone Świątki,
— Ekaterynosławiu w lipcu,
— Połtawie —

Po cenach fabrycznych sprzedają wyroby Żyrardowskie:
w Wilnie pp. Plater i Dębicki,
— Odessie p. H. J. Grabowski,
— Półtawie p. Lemaire et Comp.
— Charkowie p. A. Didrichsohn,
— Żytomierzu p. T. Forster.
12—376

PIERŚCIONKI GALWANICZNE

Zajmując się od wielu lat śledzeniem skutków elektryczności galwanicznéj w rozmaitych cierpieniach, zwróciłem nakoniec moją uwagę na pierścionki galwaniczne, które się znajdują w magazynach galanteryjnych i powszechnie zalecane bywają od bolu zębów, migreny, kłócia w uszach i od reumatyzmu. Po uczynionych próbach, za pomocą najczulszych galwanometrów okazało się, że te pierścionki zaledwie okazują niejakiś ślad elektryczności. Pan Beckerel w swojém dziele o elektryczności, daje pierwszeństwo przyrządowi p. Geffe, takowy przyrząd miałem zręczność widzieć i skład onego dokładnie poznać. Ze względu na skład elementów tego przyrządu, kazałem zrobić podług mojego pomysłu pierścionki galwaniczne, i robotę takowych poruczyłem uskutecznić najlepszym jubilerom, a skutek pomyślny takowéj roboty okazał się w niektórych wyżéj wymienionych cierpieniach a nawet i w bolu nerwowym twarzy (prosopalgia faciei). O wyraźnem zaś działaniu takowych pierścionków, można przekonać najbardziéj niedowierzające osoby, sposobem następnym: włożyć 5 lub 6 takich pierścionków na palec pierścieniowy ręki; zanurzyć rękę z pierścieniami do szklanki letniéj wody lekko okwaszonéj octem winnym, po upływie kilku minut daje się czuć wyraźne szczypanie na palcu z lekkim kurczem onego; wszelka więc wątpliwość miejsca tu mieć nie może. Pierścionki galwaniczne udzielają się potrzebującym osobom za umiarkowaną cenę.
Doktor K. MALESZEWSKI. 5—371

FOSFORAN ŻELAZA,

p. LERAS, inspektora Paryzkiéj akademji, doktora umiejętności, ul. Feuillade, Nr. 7 w Paryżu, którego sprzedaż upoważnioną została we Francji, Rossji, Hiszpanji, Brazylji, Portugalji i t. d.

Ten nowy preparat łączy w sobie pierwiastki wyrabiające krew i kości, zawiera on żelazo w stanie płynnym, czystym jak źródlana woda. Leczy zaś szybko i radykalnie boleści żołądka, bladość cery, upławy, cierpienia nerwowe i trudne trawienia, utratę sił i apetytu powraca, krew wyczerpaną zasila i bogaci. Słynni lekarze w Paryżu pp. Raciborski i Lipkau często Fosforan żelaza Leras swym pacjentom z pożądanym skutkiem zapisują. Podług postrzeżeń w wielu Paryskich szpitalach dokonanych, daje się on użyć tam nawet, gdzie wszelkie preparata żelazne jak w pigułkach, żelazo czyszczone z niedokwasu przez wodoród, mlekan żelaza, (lactate de fer) i wody mineralne żelazne, żadnego skutku sprawić nie mogły.

Metoda użycia w polskim języku, dołączona, jest do każdéj flaszeczki.

Dostać można w składzie materjałów aptecznych p. Cralle w Warszawie—w Wilnie u p. Chróścickiego—we Lwowie u p. Rucker i w Krakowie u p. Tomanek. 6—294

Прибывшіе въ Вильно отъ 10 по 12 іюля 1863 г.
ГОСТИННИЦА НИШКОВСКИ. Пом.: Юл. фонъ-Севицкой, Чеславъ Рымтовтъ, отстав. капит. фонъ-Барановъ, учит. Бѣлост. гимн. колл. секр. Конст. Шмигельской, студ. Москов. универ. Казим. Сулистровской, студ. С.-Петерб. универ. Сигизм. Залевскій, отст. прапор. Гавр. Залевской, прап. Семенъ Балкаминъ, г-жи пом. Эмилья фонъ-Сивицкая, дворянка Анна Солодина.
ГОСТИННИЦА ЕВРОПА. Ген.-адъютантъ баронъ Корфъ, капит. баронъ Врангель, ротм. Сомченицъ, шт.-кап. Степановъ, корнетъ Перень, кол. асс. Бурмейстеръ и Сирутинъ, купцы Розенталь и Еровъ.
ГОСТИННИЦА ПОЗНАНСКИ. Инжен. Штомпфъ, двор. Ераземъ Шпачинскій, пор. Навровскій, колл. асс. Васенко, пор. Соколовскій, кол. асс. Андрей Павловъ, колл. секр.: Иванъ Гейлингъ и Усовъ, прапор. Кохъ.

Ser z Postaw
Świeże Śledzie

otrzymał i sprzedaje
EDWARD FECHTEL.
2—403

SYROP Z NADFOSFORANU
(d'hypophosphite) Wapna
D-ra CHURCHILL,
Przygotowany przez pp. Grimault et Comp aptekarzy w Paryżu.
Na słabości piersiowe.

Jest to nowe przedniego smaku lekarstwo uśmierza najuporczywszy kaszel, koklusz, katar i grypę. Leczy wybornie rozjątrzenie płuc i nieocenione sprawia skutki w cierpieniach suchotników. Działanie tego syropu uśmierza i łagodzi najnieznośniejsze kaszle i pod jego wpływem potnienie nocne ustaje i chorzy wkrótce odzyskują zdrowie, czerstwość i tuszę normalną.

W téj saméj aptece w Paryżu, znajdują się wyborne cukierki przyrządzone ze soku głowiastéj sałaty i laurowych liści, i wszelkich substancij, które są znane w medycynie ze swych własności łagodzących i uśmierzających. Cukierki te używają się zwykle łącznie z Syropem w każdéj przypadłości kaszlu, odpluwania i piersiowych wymiotów.

Skład dla Panów Aptekarzy: w Warszawi u p. Galle. 2—404

BANDAŻE BRACI MARIE pod nazwaniem Elektro-medyczne.

Bandaże od ruptur, pojedyńcze, podwójne, pompkowe i dziecinne wynalezione przez braci Marie doktorów Paryskich, mających główny skład do hurtowéj sprzedaży na ulicy Casette N. 22 a zamieszkałych przy ulicy l'Arbre sec 44, za który otrzymali brevet na lat 15. Liczne doświadczenia lekarzy francuzkiego Fakultetu dowiodły, że Bandaż pp. Marie użyteczniejszym jest od wszelkich bandażów dotąd wynalezionych, a to ze względu doskonałego podtrzymywania ruptur znacznéj objętości i uśmierzania bolów w żołądku.

Cena pojedyńczych i dziecinnych 40 fr. podwójnych 60, pępkowych 70 fran. do każdego dołączona jest i metoda użycia.

Składy w aptekach Petersburgskich, Moskiewskichi w Wilnie u p. Chróścickiego 6—300

DO MAGAZYNU

mego nadesłano CENNIKI i KATALOGI na drzewy, krzewy, kwiaty i nasiona z tutejszego zakładu pp. KRAKKE i WOEHLER i p. K. H. WAGNERA w Rydze; osoby życzące korzystać raczą się zgłosić ze swemi obstalunkami a cenniki bezpłatnie otrzymają.
EDWARD FECHTEL. 3—384

SPRZEDAJE SIĘ, ogólnie i częściowo 4 fermy, z których jedna ma 3 włoki najlepszéj pasieki i 200 wozów muroźnego siana a inne 3 po włoce—przy tych fermach jest las dobry włok 20—Od Wilna 10 mil w Oszmiańskim p-cie—takowe fermy mogą być oddane w szescioletnię dzierżawę—dowiedzieć się szczegółowie można w Wilnie w Cukierni KLEJNA, a w Oszmianie u p. Wojniusza. 2—396

Przyjechali do Wilna od 10 do 12 lipca 1863 r.
HOTEL NISZKOWSKI. Ob.: Jul. von-Siewicki i Czesław Rymtowt, dym. kap. von Baranow, nauczyciel Białostoc. gimn. radca kol. Konst. Szmigielski, student Moskiew. uniwer. Kazim. Sulistrowski, stud. St.-Peter. Zygm. Zalewski, dym. chor. Gabryel. Zalewski, chor. Symon Bałkaszyn, panie ob.: Emilja von-Siwicka, szlachc. Anna Sołodzina.
HOTEL EUROPEJSKI. Jen.-adjutant baron Korf, kapit. baron Wrangel, rotm. Somczenic, szt.-kap. Stepanow, chor. Peren, ass. kol.: Burmejster i Sirutin, kupcy Rozentahl i Erow.
HOTEL POZNAŃSKI. Inż. Sztompf, szlachcic Erazm Szpaczyński, por. Nawrocki, ass. kol. Wasienko, por. Sokołowski, ass. kol. Andrzej Pawłow, sekr. kol.: Jan Hejling i Usow, prap. Koch.

Дозволено Цензурою. 12 Іюля 1863 г. Вильно.
W Drukarni A. H. Kirkora.